

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Role finanční náhrady při majetkovém vyrovnání státu s církvemi
a náboženskými společnostmi**

Miloš Benedikt

Plzeň 2022

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Role finanční náhrady při majetkovém vyrovnání státu s církvemi
a náboženskými společnostmi**

Vypracoval:

Miloš Benedikt

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., JU.D.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Miloš BENEDIKT**
Osobní číslo: **R17M0014P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Role finanční náhrady při majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

- 1) Úvod
- 2) Restituční proces po roce 1989, Historický kontext do vydání zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi
- 3) Druhy náhrad, finanční náhrada –podrobný komentář k § 15, Zákona č. 428/2012 Sb. (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)
- 4) Smlouvy o vypořádání mezi Českou republikou a církvemi, příspěvek na podporu činnosti dotčených církví a náboženských společností, komentář k § 16 a § 17, Zákona č. 428/2012 Sb. (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi)
- 5) Vypořádání majetkových křivd a financování církví v okolních státech
- 6) Investice finančních náhrad do nemovitostí
- 7) Pokus o snížení finanční náhrady
- 8) Finanční náhrada církvím podle zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi ve srovnání restitucí majetku podle zákona o půdě
- 9) Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

BAREŠOVÁ, Ema. Zákon o půdě – komentář. Praha: Panorama, 1991.
JÁGER, Petr. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015.
KACZMAREK, Hieronim. Stát a církev: český případ. Překlad Terezie Eisnerová. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017.
KOLÁŘ, Petr, ed. a KRÍŽ, Jakub, ed. Narovnání vztahu mezi církvemi a státem. Praha: CEVRO Institut, 2009.
KRÍŽ, Jakub. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2013.
KUBAČÁK, Antonín. Církevní majetek v proměnách času: restituce historického majetku církví v resortu Ministerstva zemědělství. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2016.
VALEŠ, Václav. Sedmero církevněrestitučních studií. [Plzeň]: TCF Print s.r.o., 2020.

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Miroslav Černý, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **17. února 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2022**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 1. října 2021

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni

Miloš Benedikt

Poděkování:

Na tomto místě bych rád vyjádřil své díky **doc. JUDr. Miroslavu Černému, Ph.D., JU.D.** a to zejména za převzetí vedení diplomové práce, cenné rady, odborné konzultace a zajímavé podněty k diplomové práci samotné. Dále též děkuji své rodině a přátelům, za patřičnou podporu při psaní diplomové práce, ale zároveň za důležitou oporu při samotném vzdělání.

Diplomovou práci věnuji na počest zesnulému JUDr. Mgr. Václavovi Valešovi, Ph.D., kterému tímto děkuji za uvedení do problematiky církevních restitucí.

Obsah

Úvod	1
1. Historický kontext	3
1.1. První vládní návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi	6
1.2. Druhý vládní návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi	8
2. Struktura zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi	8
3. Vydávání pozemků na základě zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi	9
4. Finanční náhrada	12
4.1. Institut finanční náhrady	12
4.2. Vymezení pojmu v zákoně o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi	12
4.3. Restituční a vyrovnávací prvek ve finančních náhradách	13
4.4. Příjemci finančních náhrad	13
4.4.1. Bratrská jednota baptistů	15
4.5. Konformita finančních náhrad s právem Evropské unie	17
4.6. Přiměřenost výše finančních náhrad	18
4.7. Splatnost finanční náhrad	19
5. Příspěvek na podporu činnosti	20
6. Smlouva o vypořádání	22
7. Snaha o snížení finanční náhrady	25
8. Finanční náhrada a příspěvek na podporu činnosti v průběhu let	34
9. Finanční náhrada dle zákona o půdě	36
9.1. Základní znaky Zákona o majetkovém vyrovnání a zákona o půdě	36
9.2. Zákon o půdě	36
10. Majetkové vypořádání okolních států s církvemi a náboženskými společnostmi	

10.1.	Polsko	40
10.2.	Maďarsko.....	41
10.3.	Slovensko.....	42
10.4.	Spolková republika Německo.....	43
10.5.	Rakousko	43
11.	Řeholní řády a ozvěny restitučních procesů.....	45
11.1.	Majetkové nároky jednotlivých řádů.....	46
11.2.	Role finanční náhrady u náboženských řádů	49
12.	Financování církví v České republice v historii a dnes.....	51
12.1.	Historie financování	51
12.1.1.	Zisk z vlastního majetku	51
12.1.2.	Zisk z náhrad za převedený majetek do světských rukou	52
12.1.3.	Zisk z náboženských fondů.....	52
12.1.4.	Zisk ze státních příspěvků.....	52
12.2.	Financování církví a náboženských společností dnes	53
12.2.1.	Sbírky z bohoslužeb	53
12.2.2.	Dary	54
12.2.3.	Dědictví.....	54
12.2.4.	Výnos z vlastního majetku.....	54
12.2.5.	Finanční náhrada a příspěvek na podporu činnosti.....	55
12.2.6.	Výnosy z Náboženské matice	55
12.3.	Prvky finančního práva v právu konfesním.....	55
13.	Hospodaření římskokatolické církve.....	57
13.1.	Hospodaření Arcibiskupství pražského	58
13.2.	Hospodaření Biskupství českobudějovického	60
	Závěr.....	62
	Resumé	64
	Prameny a literatura.....	65

Úvod

Církev a stát, dvě instituce, jež jsou dlouhodobě spojeny vztahem financování a které tímto vztahem budou minimálně dalších 21 let propojeny. Církev a náboženské společnosti byly v období let 1949–2013 pod nucenou finanční správou státu zakotvenou zákonem č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem. Tímto zákonem byly hrazené příjmy k „*uspokojení osobních požitků duchovních*“. Pod tímto názvem se skrýval plat obyčejného duchovního. K 1. lednu 2013 byl výše zmíněný zákon zrušen zákonem č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který nastolil nové financování církví a náboženských společností.

První kapitola si klade za cíl stručně nastínit historicko-legislativní proces vzniku zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi po roce 1989. Kapitola se podrobněji zabývá příčinami vzniku zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi. Čtenář v této kapitole obdrží odpovědi na otázky týkající se vypořádání České republiky s křivdami učiněnými komunistickým totalitním režimem a následnému (ne)aktivnímu přístupu zákonodárce ke zmírnění těchto křivd. Čtenář zde také nalezne odpovědi na otázky, které jsou spojeny s návrhem zákona, jenž se stal stavební kostrou při tvorbě finálního zákona o majetkovém vyrovnání státu, kapitola se v neposlední řadě věnuje otázkám vyplývajícím z restitučních zákonů, které zákonu o majetkovém vyrovnání předcházely.

Následující kapitola uchopí zákon o majetkovém vyrovnání ze strukturálního hlediska. V další kapitole se pak čtenář dozví, jakým systémem docházelo k naturální restituci převáděných pozemků.

Ve čtvrté kapitole představím meritum diplomové práce, finanční náhradu a její vymezení v zákoně o majetkovém vyrovnání. V kapitole se zabývám prvky, s kterými zákonodárce počítal při stanovení celkové výše finanční náhrady určené církvím a náboženským společnostem, s rolí, kterou sehrála římskokatolická církev v přerozdělování finanční náhrady či vymezením příjemců finančních náhrad. V neposlední řadě kapitola seznamuje čtenáře s přesahem finanční náhrady do unijního práva.

Dotčeným církvím a náboženským společnostem není vyplácena od státu pouze finanční náhrada. Jaké jiné peněžité plnění je poskytováno církvím a náboženským společnostem a k čemu slouží se čtenář dozví v kapitole páté.

Finanční náhrada a příspěvek na činnost byly stvrzené smlouvou o vypořádání. Podoba smlouvy a její signatáři jsou čtenáři přiblíženi v kapitole šesté.

Střídání levicových a pravicových vlád je vzhledem k sociálně-ekonomickým poměrům častým jevem na české politické scéně. Jedno z takových střídání mělo za následek snahu snížit vyplácení finančních náhrad církvím a náboženským společnostem. Okolnosti přijetí zákona týkajícího se snahy o výše zmíněné snížení a následný přezkum tohoto zákona Ústavním soudem je podrobněji popsáno v kapitole sedmé.

V osmé kapitole je čtenáři názorně ukázáno, jaký finanční příspěvek obdržela jednotlivá církev či náboženská společnost.

Finanční náhrada dle zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi nebyla jediné zadostiučinění státu vůči fyzickým a právnickým osobám. Devátá kapitola přiblíží právní předpisy, jejichž úkolem bylo napravit křivdy způsobené v rozhodném období jednotlivým osobám formou peněžní satisfakce.

Kapitola desátá popisuje, jakým způsobem se s majetkovým vypořádáním církví a náboženských společností vyrovnaly státy blízké České republice.

O aktuálnosti diplomové práce svědčí kapitola jedenáctá, která přiblíží čtenáři aktuálnost církevních restitucí, neboť o některý původní majetek církví a náboženských společností jsou stále vedené spory mezi potenciálními povinnými osobami na jedné straně a řeholními řády na straně druhé.

Dvanáctá kapitola hovoří o samotném financování církví a náboženských společností. V této kapitole jsou zachyceny nejvyšší příjmy církví a náboženských společností z let minulých v porovnání přísunu financí v současné době. V závěru kapitoly jsou poté uvedené právní ustanovení z finančního práva, která mají dopad na samotné financování církví a náboženských společností.

V závěru diplomové práce je popsáno aktuální hospodaření největší církve v České republice, církve římskokatolické, především s jakým množstvím

finančních prostředků disponují jednotlivé správní jednotky církvi-diecéze a jaké je jejich využití.

1. Historický kontext

Data 25.2.1948 a 17.11. 1989 jsou specifická tím, že po nich došlo k významné změně ve společnosti a v kontextu náboženských dějin k nastolení nového finančního režimu pro církve a náboženské společnosti.

V únoru 1948 došlo k tzv. „komunistickému puči“, při kterém komunistická strana dosáhla státního převratu a bylo jí umožněno naplňovat své ideové cíle, mezi kterými byla i likvidace náboženství. Podle zakladatelů komunismu Karla Marxe a Vladimíra Iljiče Lenina bylo náboženství „*opiem lidstva*“.¹

Církve a náboženské společnosti měli před rokem 1948 základní zdroj příjmu ve výnosech z jejich majetku. Obrat nastal v roce 1949, kdy církve přišly o majetkovou a finanční základnu na základě zákona č. 218/1949 Sb. a staly se závislými na příjmech ze státního rozpočtu.² Následně čtyřicet let v Československu probíhalo bezpráví vůči církvím, zejména spočívající v odebrání jejich pozemků ve prospěch státu či pronásledování, mučení a vraždění kněží.

K politickému převratu došlo 17. listopadu 1989. Komunistická vláda byla svržena a třídní nepřítel, tj. církev, najednou nebyl takovým oponentem, za kterého ho tehdejší státní režim považoval. V období komunistické diktatury došlo k zestátnění církevních pozemků a z toho důvodu bylo nutné se vypořádat s otázkou navrácení pozemků původním majitelům.

K dočasnému pomyslnému restitučnímu provizoriu došlo po roce 1990, resp. 19. července 1990, kdy byl přijat tzv. výčtový zákon, o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, vyhlášený pod číslem č. 298/1990 Sb., který měl za úkol upravit nápravu křivd způsobených na katolických řeholních řádech a kongregacích v 50. letech 20. století. Název výčtový značilo skutečnost, že v přílohách uvedeného zákona byl výpis veškerého nemovitého majetku a v něm umístěného majetku movitého, který

¹ VALEŠ, Václav. In KŘÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 28 s.

² MAN, Vratislav. *Restituce církevního majetku*. In: SCHELLE, Karel, jr. a TAUCHEN, Jaromír, eds. *Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek, R–Říš*. Plzeň: Aleš Čeněk v koedici s Key Publishing, 2017, s. 472.

přešel do vlastnictví řeholních řádů, kongregací a Arcibiskupství olomouckého.³ Následně 1. srpna 1991 vzešel v účinnost další výčtový zákon č. 338/1991 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého. Druhý výčtový zákon upravoval parametry přechodu majetku dle prvního výčtové zákona a následně doplnil přílohu o další pozemky k vydávání.⁴

Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky v rámci obecných restitucí se usneslo na zákoně č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku a zákoně č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Zákon č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě) v sobě obsahoval ustanovení § 29 nazývané také jako blokační paragraf, který značil, že majetek, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace, nelze převádět do vlastnictví jiným osobám do přijetí zvláštních zákonů o tomto majetku. Z ustanovení § 29 zákona o půdě, nebylo naprosto zřejmé, o jaký majetek se jedná. O upřesnění blokačního paragrafu se zákonodárce pokusil zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku, kde v § 3 odst. 1 zákona, označil majetek, který se nevydává. Upřesnění spočívalo v označení období, kdy majetek z vlastnictví církví, řádů, kongregací a náboženských společností přešel na stát, tedy po únoru 1948.⁵

Výše uvedené blokační paragrafy byly blokačními ve dvou směrech. Nejen že blokovaly stát, aby původní majetek církví převedl na třetí osobu, ale rovněž blokovaly církve v tom, aby uplatňovaly své majetkové nároky vůči státu před přijetím zákona o restitucích církevního majetku.⁶

V roce 1992 mělo dojít ke skutečnému naplnění blokačních paragrafů spočívající v navrácení majetku církvím a náboženským společnostem, kterou předpokládal návrh poslanců Federálního shromáždění České a Slovenské republiky. Návrh měl být uskutečňován kombinací formy naturální restituce a finanční náhrady. Nicméně z důvodu absence několika zákonodárců, na jednání

³ PŘIBYL, Stanislav. *Význam výčtových církevních restitučních zákonů z počátku 90. let*. In: MORAVČÍKOVÁ, Michaela, ed. *Právne postavenie duchovných a financovanie cirkví a náboženských spoločností*. Praha: Leges, 2017, s. 197–205.

⁴ VALEŠ, Václav. *Zamyšlení nad „blokačním paragrafem“: k 20. výročí platnosti a účinnosti ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku*. *Revue církevního práva*. 2012, roč. 18, č. 1, s. 43–54.

⁵ Tamtéž.

⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 2002, sp. zn. 20 Cdo 1866/2000.

Federálního shromáždění, tento návrh neprošel. Zajímavostí je, že po rozdělení Československé republiky, byl tento návrh⁷ se zanedbatelnými změnami ihned přijat v rámci samostatné Slovenské republiky s tím, že respektoval právo financování církví a náboženských společností z veřejných zdrojů dle zákona č. 218/1949 Sb.⁸ V České republice byl však zdárný vývoj nápravy křivd na církvích a náboženských společnostech zatím v nedohlednu.

Po vzniku samostatné České republiky následovalo téměř dvacetileté období nejistot, kdy zákonodárci neměli dostatečnou vůli prosadit určitý komplexní zákon, který by se s těmito nejistotami zdárně vypořádal. Důkazem může být pozoruhodná expertiza z roku 1999, kterou vytvořily právnické z Karlovy univerzity.⁹ Právnické z Karlovy univerzity měli za to, že církve a náboženské společnosti od dob monarchie měly veškerý majetek pouze ve správě, nikoliv ve vlastnictví a za tohoto předpokladu, by se nejednalo o navrácení původního majetku. Pamětihodný je i fakt, že expertizu předložil tehdejší místopředseda vlády a dnešní předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský.¹⁰ Myšlenka právníků je však zavádějící, neboť o důkazu vlastnictví církví a náboženských společnostech k určitému pozemku hovoří jasně zemské a pozemkové knihy.¹¹ V tomto období nečinnosti vzešel z per zákonodárců pouze zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem, který už podle svého názvu nedopadal výlučně na všechny církve a náboženské společnosti, nýbrž pouze na židovské obce.¹²

Vláda Václava Klause a úřednická vláda Josefa Tošovského se snažila s otázkami restitučními a rehabilitačními vypořádat formou na sobě závazných usnesení. Tato cesta byla ale v roce 1998 zablokována.¹³

⁷ Zákon č. 282/1993 Z. z., Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o zmiernení niektorých majetkových křivd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam

⁸ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 105 s.

⁹ KACZMAREK, Hieronim. *Stát a církev: český případ. Překlad Terezie Eisnerová*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017. s 135

¹⁰ srov. Právně historická expertiza Univerzity Karlovy v Praze právního postavení tzv. katolického církevního majetku v druhé polovině 19. a ve 20. století na území dnešní ČR. dostupné z: Expertiza Univerzity Karlovy - Ministerstvo kultury https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/expertiza-univ.

¹¹ KACZMAREK, Hieronim. *Stát a církev: český případ. Překlad Terezie Eisnerová*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017. s 135

¹² VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 105 s.s. 105,106

¹³ VALEŠ, Václav. In KRÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 48 s.

Círky a náboženské společnosti se poté začaly v tomto období aktivně domáhat svého domnělého vlastnictví pomocí určovacích žalob u soudů. K těmto žalobám však Nejvyšší soud a posléze i Ústavní soud zaujal negativní stanovisko, neboť se domníval, že obecné soudy vzhledem k postavení v dělbě moci nemají být aktivní v zákonodárné činnosti na úkor moci zákonodárné.¹⁴

1.1. První vládní návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi

V roce 2007 se pravicová vláda, pod vedením předsedy vlády Mirka Topolánka, pokusila o komplexnost zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi nejprve tím, že zřídila Komisi pro narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi.¹⁵

Úkolem komise bylo vypracovat návrh předpisu a předložit ho Poslanecké sněmovně. V tomto návrhu byla kombinace dvou prvků, naturální restitucí formou *obecné nárokové metody a paušální finanční náhrady za nevydáváný majetek*¹⁶. Osobami povinnými k vydávání majetku oprávněným osobám byly podle návrhu pouze stát a jeho organizace. Finanční náhradu měla obdržet každá registrovaná církev či náboženská společnost, taxativně v § 14 odst. 1 navrhovaného předpisu vymezená, která neodmítla uzavřít smlouvu o vypořádání se státem dle § 15. Celková výše finanční náhrady měla činit 83 miliard Kč a měla být rozdělena do šedesáti ročních splátek s použitím úroku ve výši 4,85 % p. a. Finanční náhrada dle návrhu z roku 2008 byla vypočítána na základě majetku, který církev vlastnila ke dni 25. února 1948. Cena takového majetku byla ohodnocena částkou 134 miliard Kč. Z této částky byla odečtena hodnota majetku, který by se církvím a náboženským společnostem restituoval. Odhad cen vycházel z údajů, které komisi poskytl Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky, Ministerstvo zemědělství a Český ústav zeměměřičský a katastrální.¹⁷

¹⁴ Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05

¹⁵ VALEŠ, Václav. In KRÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 49 s.

¹⁶ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. XX-XXII s

¹⁷ KRÍŽ, Jakub. *Postup zpracování návrhu zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi*. In KOLÁŘ, Petr, ed. a KRÍŽ, Jakub, ed. *Narovnání vztahu mezi církvemi a státem*. Praha: CEVRO Institut, 2009. 52 – 61 s.

Součástí návrhu byl rovněž i způsob ukončení financování církví a náboženských společností ze strany státu, kdy po dobu dvaceti let měla klesat finanční podpora v podobě příspěvku na podporu činnosti církvím a náboženským společnostem každým rokem o 5 %. Výše příspěvku na činnost pro jednotlivou církev či náboženskou společnost byla stanovena pro první rok vyplácení na základě zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností.¹⁸ Klesající podpora se neměla dotýkat činností církví a náboženských společností v rámci vzdělávání, zdravotnictví a ostatních veřejně prospěšných služeb. Finanční podpora těchto činností měla zůstat nedotčená.¹⁹

Návrh, jako sněmovní tisk č. 482, byl předložen k projednání Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a první čtení tohoto zákona ukázalo, že nemá oporu mezi všemi koaličními poslanci, natož mezi těmi opozičními, a proto došlo k přerušení a odročení jednání. Vzhledem k této situaci byla zřízena dočasná komise pro řešení majetkových otázek mezi státem a církvemi, která byla tvořena koaličními i opozičními poslanci. Komise se v rámci projednávání usnesla, že majetek církvím a náboženským společnostem, který vlastnily k datu 25. února 1948, má být skutečně vrácen, za předpokladu, že dojde k novému projednávání mezi církvemi, náboženskými společnostmi a vládou za účelem vyhledání nového spravedlivého řešení k nápravě majetkového vyrovnaní a nalezení určitého konsensu mezi těmito stranami.²⁰

Zásadním způsobem do činnosti, respektive nečinnosti zákonodárců zasáhla moc soudní, konkrétně Ústavní soud, který svým nálesem, sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010, shledal dlouhotrvající nečinnost zákonodárců v přijetí restitučního zákona, který by narovnal křivdy za protiústavní, neboť zde dochází k potlačování nejdůležitějších právních zásad, jako je např. zásada legitimního očekávání a právní jistoty.²¹

¹⁸ KOLÁŘ, Petr, ed. a KŘÍŽ, Jakub, ed. *Narovnaní vztahu mezi církvemi a státem*. Praha: CEVRO Institut, 2009. 132–147 s.

¹⁹ VALEŠ, Václav, in KŘÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnaní církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 50 s.

²⁰ Tamtéž 50 s.

²¹ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 107 s.

1.2. Druhý vládní návrh zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi

V roce 2011 na Ústavní soud reagovala vláda pod vedením Petra Nečase, která zřídila novou Komisi pro narovnání vztahu mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi, přičemž využila již připravený návrh zákona vlády Mirka Topolánka z roku 2008 s mírnými úpravami ve výši finanční náhrady a množství naturálního vydání majetku. Posléze následovalo projednávání parametrů majetkového vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Následně došlo i k vládnímu schválení těchto parametrů usnesením č. 719 ze dne 27. 9. 2011 (čistě symbolicky k tomu došlo den před svátkem české státnosti, zavraždění patrona České země sv. Václava). Ke schválení návrhu zákona vládou usnesením č. 21 došlo 11. ledna 2012 a téměř po celý rok projednávání v Parlamentu České republiky byl, i přes zamítavé stanovisko senátu, 8. listopadu 2012 schválen.²² Prezident České republiky Václav Klaus sice nevyužil svého práva suspenzivního veta, ale ponechal zákon bez svého podpisu a distancoval se od jeho zpracování z důvodu, že právní úprava „vytváří reálná potenciální rizika závažného prolomení naší dosavadní restituční legislativy“.²³

2. Struktura zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů je uvozen Preambulí, ve které je konstatováno, že zákon je vytvořen „za účelem náprav křivd z let 1948 - 1989 a obnovení majetkové základny církví a náboženských společností“.²⁴ Zákon je následně koncipován do osmi částí, kdy každá část nese svůj název.²⁵ Meritem

²² VALEŠ, Václav, In KRŽÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, 51 s.

²³ Klaus nepodepsal církevní restituce, zákon přesto platí | E15.cz. E15.cz - Byznys, politika, ekonomika, finance, události [online]. Copyright © 2001 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/klaus-nepodepsal-cirkevni-restituce-zakon-presto-plati-934518>

²⁴ Preambule, zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů zákon o majetkovém vyrovnání

²⁵ První část se nazývá: „Majetkové vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi“, druhá část: „Změna zákona o podmínkách převodu majetku na jiné osoby, kterým se mění zákon č. 92/1991 Sb.“, třetí část: „Změna zákona o úpravě o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku“, čtvrtá část: „Změna zákona o daních z příjmů“, pátá. část: „Změna zákona o církvích a náboženských společnostech“, šestá část: „Změna zákona, kterým se mění některé

zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi je první část, která je poté rozdělena do čtyř hlav – *Základní ustanovení, Vydání některých věcí oprávněným osobám, Finanční vypořádání mezi státem a církvemi a náboženskými společnostmi a Závěrečná, přechodná a zrušující ustanovení.* Zákon počítal se dvěma způsoby majetkového vyrovnání, a to naturální restitucí a finanční kompenzací.

3. Vydávání pozemků na základě zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi

Naturální restituce se týkala pozemků, které vlastnil výlučně stát a na kterých hospodařil převážně Státní pozemkový úřad či státní podnik Lesy ČR. Církev a náboženské společnosti, právnické osoby zřízené církvemi či náboženskými společnostmi a Náboženské matice podávaly žádost o vydání pozemků formou písemné výzvy adresovanou povinné osobě do uplynutí prekluzivní lhůty, tedy do 2. 1. 2014.²⁶

Výzva měla obsahovat detailní popis nárokového pozemku, což byl dokument, na jehož základě bylo evidentní, že církev či náboženská společnost odňatý pozemek vlastnila a odejmutí pozemku bylo učiněné na základě majetkové křivdy uvedené v § 5 zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi.²⁷

zákony v souvislosti s přijetím školského zákona“, sedmá část: „Změna zákona o správních poplatcích“, osmá část: „Účinnost“.

²⁶ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava.* Brno: Tribun EU, 2015. 117-118 s.

²⁷ Skutečnostmi, v jejichž důsledku došlo v rozhodném období k majetkovým křivdám, jsou

a) odnětí věci bez náhrady postupem podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, nebo podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě),

b) odnětí věci podle zákona č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organisaci státní ústavní léčebné péče, zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), zákona č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku, a zákona č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení,

c) úkony učiněné Náboženskou maticí, jimiž nakládala s majetkem, který nevlastnila, zejména při postupu podle vyhlášky č. 351/1950 Ú. I. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem,

d) dražební řízení provedené zkrácenou formou na úhradu pohledávky státu,

e) darovací smlouva, pokud k darování došlo v tísní,

f) kupní smlouva, pokud k uzavření kupní smlouvy došlo v tísní nebo za nápadně nevýhodných podmínek,

g) odmítnutí dědictví v dědickém řízení, pokud k odmítnutí dědictví došlo v tísní,

V případě, že církev či náboženská společnost byla právní nástupcem oprávněné církve či náboženské společnosti, musela k výzvě přiložit potvrzení o této skutečnosti.

Existovali výjimky, kdy stát nevydával určitý druh pozemku, ačkoliv byly splněné veškeré podmínky výše popsané. Výjimky se činily v závislosti převažujícího veřejného zájmu či snížení postavení jiného vlastníka (např. sousedního).

Důvody, kdy stát pozemek nevydával jsou zakotveny v § 8 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi. Jednalo se o:

- zastavěné pozemky,
- nemovité věci, které jsou součástí vojenských újezdů,
- církevní matriky, které byly převzaty k 1. lednu 1950,
- nemovité věci užívané bezpečnostním sborem,
- pozemek, na kterém je užívané sportovní hřiště,
- část pozemku nebo stavby, která je potřebná pro uskutečnění veřejně prospěšné stavby dopravní nebo technické infrastruktury, vymezenou ve schválené územně plánovací dokumentaci, pro kterou lze práva k pozemkům a stavbám vyvlastnit,
- nemovitou věc tvořící území národního parku nebo národní přírodní rezervace a stavbu, která se na tomto území nachází,
- nebo věc konfiskovanou na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, nebo dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.

h) vyvlastnění za náhradu, pokud věc existuje a neslouží účelu, pro který byla vyvlastněna,

i) znárodnění anebo vyvlastnění vykonané v rozporu s tehdy platnými právními předpisy nebo bez vyplacení náhrady,

j) politická nebo náboženská perzekuce anebo postup porušující obecně uznávané principy demokratického právního státu nebo lidská práva a svobody, včetně odepření nebo neposkytnutí ochrany vlastnického práva nebo odmítnutí ukončení procesu rozhodování o majetkových nárocích před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci, nebo

k) převzetí nebo ponechání si věci bez právního důvodu.

Dohoda o vydání pozemku měla být uzavřena mezi oprávněnou a povinnou osobou do šesti měsíců od podání výzvy. Zákon o majetkovém vyrovnání předpokládal dva druhy vydávaných věcí – zemědělské pozemky a ostatní pozemky. S tím, o jaký pozemek se jednalo, souvisela i procedura vydávání.²⁸

U zemědělského pozemku musela být dohoda o vydání schválena příslušným krajským pozemkovým úřadem. V případě, že nedošlo k výše uvedené dohodě mezi oprávněnou a povinnou osobou v šestiměsíční lhůtě, příslušný krajský pozemkový úřad provedl řízení zahájené oprávněnou osobou a musel též do šesti měsíců rozhodnout. Proti rozhodnutí krajského pozemkového úřadu již nebyl možný žádný řádný opravný prostředek, nicméně šla proti tomu použít žaloba dle páté části zákona č. 99/1963., občanského soudního řádu.²⁹ Vlastnické právo nevznikalo na základě vkladu do katastru nemovitostí, ale vztahovalo se k právní moci příslušného správního či soudního rozhodnutí.³⁰

U ostatních pozemků nedocházelo k převodu vlastnictví na oprávněnou osobu dle soudního či správního rozhodnutí, ale vlastnické právo oprávněné osobě vznikalo na základě vkladu do katastru nemovitostí. V případě movitých věcí, vznikalo vlastnické právo na základě dohody o vydání mezi oprávněnou osobou a osobou povinnou.³¹ V případě, že k dohodě nedošlo, mohla se oprávněná osoba obrátit se svým nárokem na okresní soud v prekluzivní lhůtě tří let od marného uplynutí šestiměsíční lhůty pro vydání rozhodnutí.³²

Výjimku procesu naturálního vydávání pozemků tvoří pozemky, které byly v rozporu s blokačními paragrafy převedené na třetí osoby. Na církvích a náboženských společnostech stojí důkazní břemeno spočívající v doložení takového protiprávní jednání u soudu.³³

²⁸ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 118 s. – 119 s.

²⁹ § 9 odst. 6 a 7 zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

³⁰ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 120 s. – 121 s.

³¹ tamtéž, s. 121

³² § 10 odst. 4 zákona č. 428/2012 Sb. Zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

³³ § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb. Zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

4. Finanční náhrada

4.1. Institut finanční náhrady

Finanční náhrada je pojem spojující minimálně tři předpisy v české legislativě. Jedná se o finanční kompenzaci pro určitou fyzickou či právnickou osobu, které v rozhodném období byla učiněna křivda. Definice obecně spojuje zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (zákon o půdě) a zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. V zákoně o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi je přesně vymezen termín finanční náhrada, a to v ustanovení § 15. V zákoně o půdě se vyskytují pojmy finanční náhrada či peněžitá náhrada a zákon o soudní rehabilitaci používá pojem odškodnění.

4.2. Vymezení pojmu v zákoně o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi

Zákon o majetkovém vyrovnání i zákon o půdě pracují na shodném principu restitučním tzv. *restitutio in integrum* (náprava způsobených škod obnovením původního právního stavu)³⁴ a třebaže nelze původní majetek vydat, stát provede ocenění majetku a posléze po tomto ocenění přísluší původnímu restituentovi finanční náhrada za původní oceňovaný majetek. Naturální restituce dle zákona o majetkovém vyrovnání znamenala, že se církvím nevydával veškerý majetek, který by mohl být vydán, i přestože původními vlastníky církve a náboženské společnosti skutečně byly. Nevydával se z důvodů, že vlastníky majetku se staly osoby odlišné od státu a došlo ke střetu dvou právem chráněným zájmů, např. čl. 11 Listiny základních práv a svobod - práva vlastnit majetek v kontraktaci s legitimním očekáváním církví a náboženských společností. Dalším případem nevydání majetku byl také převažující veřejný zájem státu na majetku. Proto se stát rozhodl úplnou naturální restituci nahradit kombinací naturální restituce s finanční náhradou.³⁵

³⁴ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 128–129 s.

³⁵ KŘÍŽ, Jakub. Naturální restituce církevního majetku: aktuální stav a výhled do budoucnosti - I. | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. Copyright © 1999 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/naturalni-restituce-cirkevniho-majetku-aktualni-stav-a-vyhled-do-budoucnosti-i>

4.3. Restituční a vyrovnávací prvek ve finančních náhradách

Finanční náhrada je v zákoně o majetkovém vyrovnání státu s církvemi tvořena dvěma prvky, restitučním a vyrovnávacím. Restituční prvek znamenal, že církve a náboženské společnosti obdržely finanční částku za majetek, který se zákona o majetkovém vyrovnání nevydával. Vyrovnávací prvek lze spatřit v určité *redistribuci* veškerých finančních náhrad mezi jednotlivé registrované církve a náboženské společnosti. V případě, že by se u finanční náhrady aplikoval pouze prvek restituční, došlo by k tomu, že 98 % z celkové finanční náhrady určené církvím a náboženským společnostem šlo do rukou římskokatolické církve.³⁶

Římskokatolická církev se však svým vstřícným, solidárním a ekumenickým krokem vzdala svého 18 % nároku na finančních náhradách ve prospěch ostatních církví a náboženských společností a z pomyslného koláče římskokatolická církev obdržela 80 %. V případě, že by se římskokatolická církev nevzdala svého právoplatného 98 % zisku z celkové finanční náhrady, většina církví či náboženských společností by nejspíše zanikla. Tyto církve a náboženské společnosti by byly trvale odkázány pouze na příspěvek na podporu činnosti vypláceného dle § 17 zákona o majetkovém vyrovnání a na finanční dary od fyzických či právnických osob. Vyrovnávací prvek zajišťoval, že všechny církve či náboženské společnosti, které splnily zákonem stanovené podmínky obdržely určitou finanční náhradu od státu. Hlavním účelem finanční náhrady bylo, vypořádat církve a náboženské společnosti finančně takovým způsobem, aby došlo ke zmírnění majetkových křivd způsobené komunistickým režimem v rozhodném období a zároveň k sekularizaci státu od církví a náboženských společností, tedy aby v následujících letech postupně odpadávala finanční závislost církví a náboženských společností na státu a církve a náboženské společnosti si mohly samostatně rozhodovat o svých hospodářských záležitostech.³⁷

4.4. Příjemci finančních náhrad

Příjemci finanční náhrady jsou církve, které splnily kumulativně dvě podmínky. První podmínkou bylo, že se jednalo o registrovanou církev a náboženskou společnost dle § 6 Zákona č. 3/2002 Sb., Zákona o církvích

³⁶ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 165 s.

³⁷ Tamtéž 166-169 s.

a náboženských společnostech. Druhá podmínka se vztahovala k nutnosti dotčené církve či náboženské společnosti uzavřít smlouvu o vypořádání se státem.

V návaznosti na 1. podmínku je třeba uvést fakt, že do 1. ledna 2013 některým registrovaným církvím a náboženským společnostem bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva na financování ze státního rozpočtu na základě oprávnění ze zvláštních práv.³⁸ S účinností zákona o majetkovém vyrovnání zvláštní právo na financování, narozdíl od ostatních zvláštních práv zaniklo. Do výše uvedené doby církve a náboženské společnosti mohly zažádat o nárokové právo na financování a tím se jim otevřela cesta pro obdržení finanční náhrady. Právo na finanční náhradu měly též i církve či náboženské společnosti, kterým nebylo přiznané zvláštním právem na financování ze státního rozpočtu, ale bylo prokazatelné, že v rozhodném období utrpěly křivdy.

V případě, že církev nebo náboženská společnost odmítla podepsat smlouvu o vypořádání, ztratila tak nárok na finanční náhradu, ale neztratila nárok na příspěvek státu na podporu činnosti.

Jak už bylo v podkapitole předcházející zmíněno, finanční náhrada každé církve a náboženské společnosti má odlišný charakter, který spočívá ve vyváženosti restitučního a vyrovnávacího prvku. Některé církve přijímají náhradu s převážně restitučním prvkem, některé s převážně vyrovnávacím prvkem a některé finanční náhrady jsou pouze vyrovnávací. Příkladem církve, které je vyplácena finanční náhrada pouze s vyrovnávacími prvky je Luterská církev evangelická z důvodu, že luterská církev vznikla až v roce 1995. Na vyrovnávací prvek *nemůžeme nahlížet jako na období státní dotace*, neboť se jedná o příspěvek, který koriguje rozdíl restitučního prvku za účelem osamostatnění všech církví a náboženských společností, i těch které v rozhodném období neexistovaly.³⁹

Církve a náboženské společnosti jimž měla být určena finanční náhrada je taxativně vymezena v § 15 odst. 2 zákona o majetkovém vyrovnání. Jedná se

³⁸ Zvláštními právy, kterými mohou být církve a náboženské společnosti dle § 7 Zákona č. 3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech nadále disponovány je právo vyučovat náboženství na státních školách; právo pověřovat osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, ve vězení, ve vazbě, v ústavech, při obřadech, církevních svatbách, právem zřizovat církevní školy a právem zachovávat povinnost mlčenlivosti duchovním v souvislosti s výkonem zpovědního tajemství nebo s výkonem práva obdobného zpovědnímu tajemství, je-li tato povinnost tradiční součástí učení církve a náboženské společnosti nejméně 50 let; tím není dotčena povinnost překazít trestný čin uložená zvláštním zákonem.

³⁹ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr. CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 166 s.

o Apoštolskou církev, Bratrskou jednotu baptistů, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrskou, Církev československou husitskou, Církev řeckokatolickou, Církev římskokatolickou, Českobratrskou církev evangelickou, Evangelickou církev augsburského vyznání v České republice, Evangelickou církev metodistickou, Federaci židovských obcí v České republice, Jednotu bratrskou, Luterskou evangelickou církev a. v. v České republice, Náboženskou společnost českých unitářů, Pravoslavnou církev v českých zemích, Slezskou církev evangelickou augsburského vyznání a Starokatolickou církev v České republice.

Výše uvedený podmiňovací způsob slovesa „měla být určena“, není použitý náhodou, neboť právoplatným příjemcem finanční náhrady měla být dle zákona o majetkovém vyrovnání i Bratrská jednota baptistů. Ta však odmítla podepsat smlouvu o vypořádání s Českou republikou a z toho důvodu jí zaniklo i právo na finanční náhradu.

4.4.1. Bratrská jednota baptistů

Hlavní zajímavostí majetkového vyrovnání státu s církvemi v rámci finanční kompenzace byla Bratrská jednota baptistů. Tato křesťanská reformační církev konzervativně evangelikální orientace, která měla k datu přijetí zákona o majetkovém vyrovnání přes 2500 členů⁴⁰, se rozhodla, že jako jediná ze sedmnácti církví a náboženských společností nepřijme finanční náhradu od státu v celkové výši 228 milionů Kč, kterou by postupně v třiceti ročních splátkách obdržela.⁴¹ Na mimořádném sjezdu delegátů sborů baptistů 19. 1. 2013, zaujali delegáti jednoty odmítavé stanovisko k přijetí financí od státu. Na následném řádném sjezdu 20. 4. 2013 se delegáti rozhodli, že nepodepíší smlouvu se státem a tuto skutečnost oznámili Vládě České republiky a Ministerstvu kultury.⁴²

⁴⁰ Dle posledního sčítání lidu v roce 2021 se k Bratrské jednotě baptistů přihlásilo 3 112 věřících. srov.: Data z náboženské víry obyvatelstva. Sčítání lidu, domů a bytů za rok 2021. Náboženská Víra. In Sčítání 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

⁴¹ srov. § 15 odst. 2 písm. b) Zákona č. 428/2012 Sb, o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

⁴²KERN, Milan. In *Proč Bratrská jednota baptistů odmítla peníze z tzv. církevních restitucí?* - Baptisté – Síť víry. Baptisté – Síť víry – baptisté, baptismus, církev [online]. Copyright © 2022 Baptisté [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://sitviry.cz/baptiste/proc-bratrska-jednota-baptistu-odmitla-penize-z-tzv-cirkevnich-restituci/>

Na rozhodnutí baptistů může leckdo nahlížet s údivem, neboť i této církvi byly způsobené křivdy v období komunistického režimu, zejména v kontextu vykonstruovaných procesů s baptistickými kazateli či jejich samotnému věznění.⁴³

Předseda Bratrské jednoty baptistů Milan Kern však uvedl, že v případě finančních náhrad se situace jevila tak, že jim *bylo nabídnuto 228 milionů Kč* a oni se měli rozhodnout, zda přijmou veškeré finance či žádné. Nicméně Jednota byla konfiskací podle Kerna poškozena pouze *do výše 2 milionů Kč za rozestavěnou modlitebnu* a se vši skromností a pokorou musela odmítnout komplexně celou částku ve výši 228 milionů Kč.⁴⁴

Přijetí finanční náhrady spatřovala Bratrská jednota baptistů v rozporu s jejich důležitým duchovním dokumentem, jenž nese název „Zásady a stanoviska baptistů“⁴⁵. Článek 12 Zásad a stanovisek baptistů zní: *„Zasazujeme se o oddělení církve od státu, jež má svůj základ ve výlučnosti Kristovy vlády v církvi. Stát by neměl mít žádnou legislativní moc ve věcech náboženské víry nebo se nějak podílet na řízení církvi. Církev by zase měla bránit přijímání zákonů, které křesťany proti jiným občanům zvyhodňují či naopak poškozují. Žádná země nebo její část nemá být státem vyhrazena jen určité náboženské tradici. Kde stát nenaplnuje své Bohem určené poslání, mají jednotliví křesťané i církve jako celek pozvedat svůj prorocký varovný hlas.“* Je zřejmé, že kdyby baptisté přistoupili k podepsání smlouvy o vypořádání se státem, explicitně by porušili výše uvedený článek. S tímto článkem se pojí další myšlenka, o kterou se zasazují baptistické organizace, a to správní a ekonomické nezávislosti, spočívající v nejvyšší možný míře odmítání státních dotací.⁴⁶

Ohledně duchovní újmy předků baptisté konstatovali, že je pro ně postačující, že stát je si sám vědom toho, že v rozhodném období k těmto újmám docházelo a omluvil se.⁴⁷

⁴³ SOKA Šumperk. Fond ONV 1945 – 1960. k. 324, Inv. č. 1114, Sg. Ref. IV. Zn. 291. Pokyny KNV OCT z 1 . 9. 1952.

⁴⁴ *Baptisté odmítli podepsat smlouvu o vypořádání mezi ČR a církvemi* | Radiožurnál. Český rozhlas Radiožurnál [online]. Copyright © 1997 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/baptiste-odmitli-podepsat-smlouvu-o-vyporadani-mezi-cr-a-cirkvemi-8004339> Společenství baptistických sborů

⁴⁵ *Zásady a stanoviska baptistů* – Společenství baptistických sborů. Společenství baptistických sborů - [online]. Copyright © 2022 Společenství baptistických sborů [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <http://baptistickesbory.cz/baptisticke-zasady/>

⁴⁶ VYCHOPEŇ, Pavel; KUCOVÁ, Lydie; GONDÁŠ, Jáchym. *Baptistické zásady, jejich kořeny a okolnosti vzniku*. Praha: Bratrská jednota baptistů, 2010. 77 s.

⁴⁷ TITĚRA, Marek. In. *Proč Bratrská jednota baptistů odmítla peníze z tzv. církevních restitucí?* - Baptisté - Síť víry. Baptisté - Síť víry - baptisté, baptismus, církve [online]. Copyright © 2022

Sbor baptistů předpokládal před přijetím zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, že v jejich případě odmítnutí financí může podpořit promyšlenost správy jednotlivých sborů v zásadě ve větší odpovědnosti příslušníků Bratrské jednoty baptistů a zároveň nebude přispíváno k zadlužování státu.⁴⁸

Bratrská jednota baptistů nezavrhuje finanční vypořádání, ba dokonce se domnívá, že nastavení finančních náhrad byl správný a nezbytný krok k vyhotovení zákona.⁴⁹ Jednota si byla vědoma toho, že na úkor římskokatolické církve bylo finančně odškodněno několik církví. K vyjádření BJB dodala, že finanční kompenzaci by v rámci daru přijalo, pokud by se jednalo o dar přímo od římskokatolické církve a role státu by v závazku nijak nefigurovala.⁵⁰

Vzhledem k odmítnutí finančních náhrad se nabízí otázka, jak je vlastně Bratrská jednota baptistů financována. Bratrská jednota baptistů, přestože odmítla podepsat dohodu o narovnání a tím pádem přišla o finanční náhradu, nepřišla o příspěvek na podporu činnosti církví a náboženských společností náležející jí dle § 17 zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, který nebyl smluvně podmíněn. Jednotlivé sbory si sami určují dle vlastní svobodné vůle, jestli chtějí přijímat část příspěvku na činnost od státu dle ustanovení § 17 zákona o majetkovém vyrovnání na platy svých kazatelů či nikoliv. V současné době *jedna třetina sborů* nepřijímá žádné finanční příspěvky od státu. Tyto sbory jsou plně odkázané na dobrovolné dary svých věřících.⁵¹

4.5. Konformita finančních náhrad s právem Evropské unie

Církev či náboženská společnost by měla plnit svou hlavní činnost duchovní a až posléze určitou doplňkovou činnost, např. podnikající. V případě, že dojde

Baptisté [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://sitviry.cz/baptiste/proc-bratraska-jednota-baptistu-odmitla-penize-z-tzv-cirkevnich-restituci/>

⁴⁸ MRÁZEK, Tomáš. In *Proč Bratrská jednota baptistů odmítla peníze z tzv. církevních restitucí?* - Baptisté - Sít' víry. Baptisté - Sít' víry - baptisté, baptismus, církev [online]. Copyright © 2022 Baptisté [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://sitviry.cz/baptiste/proc-bratraska-jednota-baptistu-odmitla-penize-z-tzv-cirkevnich-restituci/>

⁴⁹Tamtéž

⁵⁰TITĚRA, Marek. In *Proč Bratrská jednota baptistů odmítla peníze z tzv. církevních restitucí?* - Baptisté - Sít' víry. Baptisté - Sít' víry - baptisté, baptismus, církev [online]. Copyright © 2022 Baptisté [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://sitviry.cz/baptiste/proc-bratraska-jednota-baptistu-odmitla-penize-z-tzv-cirkevnich-restituci/>

⁵¹ NEŠPOR, R, Zdeněk, VOJTÍŠEK, Zdeněk. Bratrská jednota baptistů. In Religionistická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i 2022. dostupné z https://rg-encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/Bratrsk%C3%A11_jednota_baptist%C5%AF

ke zjištění, že registrovaná církev či náboženská společnost neplní hlavní úlohu danou zákonem č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, je vyškrtuta ze seznamu registrovaných církví. Evropské právo dává členskému státu maximální volnost dle vlastního uvážení v postavení církvích a náboženských společnostech, jejich chodu atd.⁵² Při přepočítávání výše finanční náhrady za nevydaný majetek mohla být výše náhrady nižší, než je cena za určitý majetek obvyklá, zákonodárce však musel respektovat měřítko „fair balance“⁵³ (spravedlivé a vyvážené určení finanční náhrady), které bylo nastaveno judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a rovněž i Ústavním soudem. Evropský soud pro lidská práva či Ústavní soud nechával na svobodné volné dikci rozhodování o majetkovém vyrovnání zákonodárci, pouze mu určil v otázkách restitučních procesů dbát na přiměřenost.⁵⁴

4.6. Přiměřenost výše finančních náhrad

Finanční náhrada je pevná, paušální částka stanovená zákonem. Celková výše finanční náhrady určená církvím a náboženským společnostem měla činit dle § 15 odst. 2 zákona o majetkovém vyrovnání 59 miliard Kč. Kritérium přiměřenosti výše finanční náhrady bylo splněno výpočtem tak, že z celkového původního majetku církví, jehož hodnota byla určena částkou 134 miliard Kč se odečetla částka rovnající se hodnotě majetku, který lze dle zákona maximálně vydat Státním pozemkovým úřadem a státní podnikem Lesy ČR, jinými státními podniky, organizačními složky státu a státními organizacemi.⁵⁵ Hodnota majetku, který byl možný dle zákona maximálně vydat, byla stanovena na 74 697 126 676 Kč.⁵⁶ Stanovená částka vychází z odhadů *provedených Českým úřadem zeměměřickým a katastrálním úřadem, Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky a Ministerstvem zemědělství*.⁵⁷ Tato částka se pro účely snadnějšího vypořádání

⁵² CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 166 s.

⁵³ KRÍŽ, Jakub. *Naturální restituce církevního majetku: aktuální stav a výhled do budoucnosti - I*. Právní prostor, 2015, dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/naturalni-restituce-cirkevniho-majetku-aktualni-stav-a-vyhled-do-budoucnosti-i>

⁵⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Velkého senátu ze dne 22. června 2004 ve věci Broniowski proti Polsku [GC], č. 31443/96, odst. 149;

⁵⁵ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 81 s.

⁵⁶ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 168 s.

⁵⁷ KRÍŽ, Jakub. In KRÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013 278 s.

s jednotlivými církvemi a náboženskými společnostmi zaokrouhlila na částku 75 miliard Kč. Rozdíl hodnot původního majetku církví a majetku, který dle zákona mohl být vydán církvím a náboženským společnostem se rovnal celkové finanční náhradě. V této souvislosti můžeme konstatovat, že církve a náboženské společnosti přišly díky zaokrouhlení o 300 milionů Kč.

Vzhledem k tomu, že Bratrská jednota baptistů se zřekla svého podílu na finanční náhradě, tak výše finanční náhrady určené jí propadla státu a církvím a náboženským společnostem je vypláceno dohromady 58 772 137 931 Kč.

Při stanovení výše finanční náhrady se nabízí otázka, zdali by nestačilo k určení finanční kompenzace použít ceny pozemků z roku 1991, stejně jako tomu je v zákoně č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Argumentace, že všichni restituenti budou spravedlivě restituováni však byla vágní. Zákonodárce už v minulém století při přípravě zákona o půdě stanovil, že majetkové vypořádání států s církvemi má být upravované komplexně samostatným zákonem. Zákon o půdě předpokládal vznik komplexního zákona nyní v již zrušeném ustanovení § 29 zákona o půdě, který je nazýván blokačním. Nebylo by z povahy věci rozumné a ústavně konformní při přípravě zákona přebírat ceny, které vlivem inflace ztratily hodnotu.⁵⁸ Bylo také nutné odčinit zdrženlivost zákonodárce, který přes 20 let nebyl schopen schválit komplexní restituční zákon pro narovnání vztahu státu s církvemi a náboženskými společnostmi a za předpokladu, že se mělo jednat právě o narovnání vztahu, tak kompenzace v podobě cen z roku 1991 by spravedlivé narovnání neumožňovala.

4.7. Splatnost finanční náhrad

Plán splácení finančních náhrad byl zákonem stanovený na třicet každoročních splátek. Zákonodárce oproti původnímu návrhu z roku 2008 zkrátil počet splátek ze šedesáti na třicet. Pomůže tím rychlejší odluce církví a náboženských společností od státu. Finanční náhradu vyplácí za stát Ministerstvo kultury. Roční splátka je stanovena *podílem nesplacené částky finanční náhrady*

⁵⁸ srov. Nejvyšší průměrná roční míra inflace v celé historii samostatné České republiky byla v roce 1993, kdy dosáhla výše 20,8 %. Cenová statistika In Český Statistický úřad [online] [cit. 30.03.2022] Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/oblasti-statistiky/cenova-statistika/>

a počtu dosud neuhrazených ročních splátek.⁵⁹ Splatnost roční finanční náhrady je určena dnem posledním v roce, za který finanční náhrada náleží, tedy do 31. prosince.

Od roku 2014 se ve vyplácených finančních náhradách reflektuje inflační doložka. Znamená to, že nesplacená finanční náhrada se zvyšuje na základě inflační doložky pro zachování reálné hodnoty ročních splátek.⁶⁰ Naproti tomu ve výši nevyplácených finančních náhrad se neprojevuje deflace, která by znamenala snížení nevyplácené finanční náhrady. Ministerstvo kultury oznamuje církvím a náboženským společnostem skutečnost o zvýšení finanční náhrady o inflaci na následující rok poté, co dojde ke schválení zákona o státním rozpočtu v Poslanecké sněmovně.

5. Příspěvek na podporu činnosti

Příspěvek na podporu činnosti je vedle vydání věci a vyplácení finanční náhrady třetí a zároveň poslední složkou majetkového vypořádání státu s církvemi a náboženskými společnostmi. Jedná se o příspěvek, jehož kritéria jsou popsána v § 17 zákona o majetkovém vyrovnání. Ustanovení volně navazuje na zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení státu, který byl k 31. 12. 2012 zrušen. Tento derogovaný předpis zajišťoval vyplácení finančních prostředků registrovaným církvím a náboženským společnostem, *kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštních práv*,⁶¹ a které o ně požádaly na podporu své činnosti.

Stát podle zákona o hospodářském zabezpečení státu hradil církvím a jednotlivým duchovním:

- osobní požitky, které zahrnovaly platy duchovních, hodnostní přídatky a odměny za vyšší úkony,

⁵⁹ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 168 s

⁶⁰ srov. CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s 169, „Rozhodnou pro zvýšení nesplacené částky finanční náhrady je míra roční inflace zveřejněná Českým statistickým úřadem pro kalendářní rok o dva roky předcházející kalendářnímu roku výplaty konkrétní roční splátky. Roční mírou spotřebitelských cen, která vyjadřuje procentní změnu průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců proti průměru 12 předchozích měsíců. Český statistický úřad zveřejňuje tuto míru inflace zpravidla do konce března následujícího kalendářního roku.“

⁶¹ § 1 odst. 1 zákona č. 218/1949 Sb. Zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem

- náhradu cestovních, stěhovacích a jiných výloh,
- sociální dávky, jež zahrnovaly subvenci na nezajištěné děti a podporu vysloužilých duchovních
- a věcné dávky na zajištění průběhů bohoslužeb a ostatních úkonů.⁶²

Příspěvky pro duchovní byly nezbytné pro fungování všech církví a náboženských společností a vzhledem ke zrušení zákona muselo dojít k určité provizorní alternativě. Příspěvek na podporu činnosti dle zákona o majetkovém vyrovnání lze chápat jako finanční polštář do začátku samofinancování církví a náboženských společností. Jeho výše vychází z částky, kterou církve a náboženské společnosti přijímaly dle zákona hospodářském zabezpečení státu. Dle zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi stát v prvních třech letech účinnosti tohoto zákona (2013-2015) vyplácel církvím a náboženským společnostem totožnou částku, kterou jim v roce 2011 vyplatil dle zákona hospodářském zabezpečení státu. Od roku 2016 každý následující rok byla vyplácená částka snižována o 5 % z původní vyplácené částky. Příspěvek na činnost je vyplácen po dobu sedmnácti let od rozhodného roku 2013 do roku 2029 včetně.⁶³ Pro srovnání dodávám, že v roce 2015 byla celková výše příspěvku směřovaná církvím a náboženským společnostem ve výši 1 444 753 000 Kč a v roce 2016 celková výše 1 372 515 350 Kč, tedy výše příspěvku je meziročně ponižována o 72 237 650 Kč.⁶⁴

Důvod pro vznik příspěvku na podporu činnosti zákonodárce spatřoval v tom, že pro drtivou většinou církví či náboženských společností (*výjimkou snad byla římskokatolická církev a Luterská evangelická církev a.v.*) nebylo možné samostatně hospodařit jen na základě finančních náhrad jim udělených na základě § 15 zákona o majetkovém vyrovnání a pro drtivou většinu církví a náboženských společností by byl likvidační krok hospodařit pouze s finanční náhradou. Zákonodárce předpokládal, že během prvních tří let vyplácení příspěvku dojde

⁶² § 1 zákona č. 218/1949 Sb. Zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem

⁶³ § 17 zákona č. Zákon č. 428/2012 Sb. Zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů

⁶⁴ srov. *Peněžní prostředky vyplácené církvím a náboženským společnostem dle zákona č. 428/2012 Sb.* |Ministerstvo kultury [online] [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/penezni-prostredky-vyplacene-cirkvim-a-nabozenskym-spolecnostem-dle-zakona-c-428-2012-sb-1246.html>

k pokrytí nákladů spojených s veškerou činností církví a náboženských společností.⁶⁵

Rozdíl příspěvku na podporu činnosti podle zákona o majetkovém vyrovnání od příspěvku podle zákona o hospodářském zabezpečení státu lze spatřovat v oblasti určení, kam má daný příspěvek směřovat. V současné době je na libovůli církve či náboženské společnosti, jak s příspěvkem na činnost naloží.⁶⁶

6. Smlouva o vypořádání

Ve sdělení č. 55/2013 Sb. Ministerstva kultury ze dne 28. 2. 2013 Ministerstvo informovalo, že 22. 2. 2013 byly na základě zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, podepsány smlouvy o vypořádání s Apoštolskou církví, Církví adventistů sedmého dne, Církví bratrskou, Církví československou husitskou, Církví řeckokatolickou, Církví římskokatolickou, Českobratrskou církví evangelickou, Evangelickou církví augsburského vyznání v České republice, Evangelickou církví metodistickou, Federací židovských obcí v České republice, Jednotou bratrskou, Luterskou evangelickou církví a. v. v České republice, Náboženskou společností českých unitářů, Pravoslavnou církví v českých zemích, Slezskou církví evangelickou augsburského vyznání a Starokatolickou církví v České republice.

Tyto smlouvy nabyly účinnosti ke dni jejich podpisu 22. 2. 2013. Každá jednotlivá smlouva obsahuje signatáře smlouvy, a to na straně jedné vždy stát Česká republika, za niž jednala vláda zastoupená RNDr. Petrem Nečasem, předsedou vlády, na straně druhé dotčená církev či náboženská společnost, za níž jednal statutární orgán dané církve či náboženské společnosti. Smlouvy byly založené na konsensuální dohodě všech církví a náboženských společností.

Právní funkce smlouvy o vypořádání byla subsidiárním titulem k §15 odst. 1,2 zákona o majetkovém vyrovnání, neboť právě uvedeným ustanovením byl nárok na finanční náhradu založen ex lege a smlouvou byla finanční náhrada stvrzena⁶⁷

⁶⁵ CHOCHOLÁČ, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 178-179 s.

⁶⁶ Tamtéž 180 s.

⁶⁷ Tamtéž 173 s.

Subsidiarita se projevuje i ve vztahu k občanskému zákoníku. Primárně se smlouva řídí dle ustanovení § 16 zákonem o majetkovém vyrovnání, subsidiárně občanským zákoníkem. S ohledem na účinnost občanského zákoníku, který přešel v účinnost k 1. lednu 2014 u smluv o vypořádání, platí některé výjimky pro subsidiární použití.

Jedná se o

- *ustanovení o neplatnosti a odporovatelnosti právních úkonů,*
- *ustanovení o změně v osobě dlužníka nebo věřitele, nejde-li o právní nástupnictví,*
- *ustanovení o zániku závazku bez uspokojení věřitele, zejména ustanovení o odstoupení od smlouvy, ustanovení o výpovědi a ustanovení o nemožnosti plnění,*
- *a zároveň proti pohledávce na finanční náhradu nebo splátce finanční náhrady není přípustné započtení, ani výkon rozhodnutí nebo exekuce.⁶⁸*

Smlouva o vypořádání je koncipována do pěti článků. Úvodní článek obsahuje prohlášení, že osoba na straně druhé je statutární orgán dané církve či náboženské společnosti a zároveň je oprávněna za ní jednat. Ve druhém článku se daná církev či náboženská společnost vůči České republice zavázala, že veškeré majetkové křivdy způsobené církvi či náboženské společnosti na původním majetku v období 1948–1990 uvedené v ustanovení § 5 zákona o majetkovém

⁶⁸ JÄGER, Aleš. In JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Aleš. *Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 178-179 s

vyrovnání a který se dle tohoto zákona nevydává, jsou vypořádány.⁶⁹ Věcí určené k vydávání podle zákona o majetkovém vyrovnání nebyly závazáním dotčeny.⁷⁰

Ve třetím článku smlouvy byla stanovena celková výše paušální částky, kterou se stát zavázal vyplatit každé církvi či náboženské společnosti na základě ustanovení § 15 odst. 2 zákona o majetkovém vyrovnání. Finanční náhrada je rozdělena do třiceti ročních splátek a vyplácí se od nabytí účinnosti zákona každý rok, tj. roku 2013 po dobu třiceti tedy do roku 2043. Finanční náhrada je splatná nejpozději k 31. prosinci roku, za který je určena. Výše roční splátky se vypočítá dle podílu celkové výši finanční náhrady a počtu dosud neuhrazených ročních splátek. Poté co je vyplácena první roční částka, se výše nesplacené částky každoročně zvyšuje o míru roční inflace, kterou zveřejňuje Český statistický úřad pro kalendářní rok o dva roky předcházející kalendářnímu roku výplaty konkrétní roční splátky.⁷¹ Finanční náhrada musí být splacena kompletně a nemůže bez dohody smluvních stran zaniknout.

⁶⁹ *Uzavřené smlouvy o vypořádání s církvemi* - mkcr.cz. Ministerstvo kultury České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/uzavrene-smlouvy-o-vyporadani-s-cirkvemi-457.html> § 5 zákona č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.

Jedná se o skutečnosti a) odnětí věci bez náhrady postupem podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, nebo podle zákona č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě (trvalé úpravě vlastnictví k zemědělské a lesní půdě),

b) odnětí věci podle zákona č. 185/1948 Sb., o zestátnění léčebných a ošetrovacích ústavů a o organizaci státní ústavní léčebné péče, zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, zákona č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon), zákona č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku, a zákona č. 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení,

c) úkony učiněné Náboženskou maticí, jimiž nakládala s majetkem, který nevladnula, zejména při postupu podle vyhlášky č. 351/1950 Ú. l. I., o převzetí správy některých majetkových podstat náboženským fondem,

d) dražební řízení provedené zkrácenou formou na úhradu pohledávky státu,

e) darovací smlouva, pokud k darování došlo v tísni,

f) kupní smlouva, pokud k uzavření kupní smlouvy došlo v tísni nebo za nápadně nevýhodných podmínek,

g) odmítnutí dědictví v dědickém řízení, pokud k odmítnutí dědictví došlo v tísni,

h) vyvlastnění za náhradu, pokud věc existuje a neslouží účelu, pro který byla vyvlastněna,

i) znárodnění anebo vyvlastnění vykonané v rozporu s tehdy platnými právními předpisy nebo bez vyplacení náhrady,

j) politická nebo náboženská perzekuce anebo postup porušující obecně uznávané principy demokratického právního státu nebo lidská práva a svobody, včetně odepření nebo neposkytnutí ochrany vlastnického práva nebo odmítnutí ukončení procesu rozhodování o majetkových nárocích před soudem nebo jiným orgánem veřejné moci, nebo

k) převzetí nebo ponechání si věci bez právního důvodu, a který se podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi nevydává, vypořádány, a to včetně nároků, které ke dni uzavření této smlouvy nejsou známy.

⁷⁰ 7. *Uzavřené smlouvy o vypořádání s církvemi* - mkcr.cz. Ministerstvo kultury České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/uzavrene-smlouvy-o-vyporadani-s-cirkvemi-457.html>

⁷¹ Tamtéž

Ve čtvrtém článku smlouvy se stát Česká republika zavazuje, že po dobu sedmnácti let ode dne nabytí účinnosti zákona o majetkovém vyrovnání, že po zmíněnou dobu bude vyplácet církvím a náboženským společnostem příspěvek na podporu jejich činnosti. Výše příspěvku vycházela z částky, která byla církvím a náboženským společnostem vyplácena v roce 2011 podle zákona o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. První tři roky se výše příspěvků nemění a až od čtvrtého roku dochází každý rok o snížení částky o 5 % vyplácené v prvním roce. Příspěvek se vyplácí vždy nejpozději k 31. lednu kalendářního roku, na který je určen.⁷²

V předposledním ustanovení se smluvní strany zavázaly, že budou dodržovat smlouvu a nebudou mařit její účel. Česká republika má postavení ve smlouvě dlužníka a druhá strana, církev či náboženská společnost postavení věřitele. Závěrečná ustanovení hovoří o účinnosti smlouvy, která nabyla účinnosti dne 22. února 2013.⁷³

7. Snaha o snížení finanční náhrady

Vzhledem k patřičnému legitimnímu očekávání a k právní jistotě ve stát si už církve mnuly ruce, že dlouhotrvající spor mezi státem a církvemi a posléze dvacetiletá zdrženlivost zákonodárců o vytvoření komplexního zákona o majetkovém vyrovnání je již vyřešená a že okolnosti vyplácení finančních náhrad se již nebudou měnit.

Obrat nastal v období, kdy se k moci dostala menšinová vláda v čele s předsedou vlády Andrejem Babišem, tvořená hnutím ANO a Českou stranou sociálně demokratickou. Jednalo o menšinovou vládu, která neměla nadpoloviční většinu poslanců v Poslanecké sněmovně, byla tedy odkázána na toleranci patnácti členného poslaneckého klubu Komunistické strany Čech a Moravy.

Všech patnáct komunistických zákonodárců předložilo 20. prosince 2017 Poslanecké sněmovně návrh pod sněmovním tiskem č. 38/0, jehož cílem bylo snížit finanční náhradu církvím a náboženským společnostem formou změny dvou

⁷² Tamtéž.

⁷³ Tamtéž.

zákonů, a to zákona o majetkovém vyrovnání a zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.⁷⁴

V zákoně o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi se komunističtí poslanci dožadovali zrušení ustanovení § 15 odst. 6 zákona o majetkovém vyrovnání, dle něhož bylo stanoveno, že finanční náhrada není předmětem daně, poplatku ani jiného obdobného plnění. V zákoně o daních z příjmů komunistický návrh měnil ustanovení § 18a odst. 1 písm. f) zákona o daních z příjmů, tak že za slovem „věci“ doplnil slova „s výjimkou finanční náhrady.“ Pozměněné ustanovení znělo: „*U veřejně prospěšného poplatníka nejsou předmětem daně příjmy z bezúplatného nabytí věci s výjimkou finanční náhrady podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.*“⁷⁵

Návrh předpokládal, že díky 19 % zdanění finančních náhrad dojde k přísunu financí do státního rozpočtu v přepočtu 11 miliard Kč.⁷⁶ Předseda vlády Andrej Babiš se nechal slyšet, že finanční náhrady uvedené v § 15 zákona o majetkovém vyrovnání byly dle jeho názoru jasně nadhodnocené. Dle premiéra církvím a náboženským společnostem náležela finanční náhrada, ale určitě ne do té výše, která byla stanovena zákonem č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi a z toho důvodu stát díky nesprávně určeným finančním náhrad přišel o 55 miliard korun. Rovněž měl výtky k proceduře samotného přijetí zákona, kterou nazval „tunelem“, neboť se jednalo o velice nestandardní proces, kdy dle jeho slov byl přijímán takto důležitý zákon v půl jedné ráno a legislativním procesem v Poslanecké sněmovně prošel o jediný hlas, stíhaného poslance.⁷⁷

Komunistický návrh však nereflektoval skutečnost, že předmětný zákon byl téměř 4 roky účinný, tudíž by se nejednalo v právním smyslu o zdanění, ale pouze

⁷⁴ VALEŠ, Václav. *Pokus o snížení finanční náhrady*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 95.

⁷⁵ Zákon č. 125/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁶ Srov. důvodová zpráva k zákonu č. 125/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, obecná část.

⁷⁷ *Podle Babiše jsou církevní restituce předražené a příjmy se mají danit.* | iDNES.cz. [online][cit. 28.03.2022]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-zdaneni-financnich-nahrad-cirkvim-cirkevni-restituce.A191016_142259_domaci_cern

o snížení.⁷⁸ Předkladatelé návrhu argumentovali fakt, proč má dojít k ponížení finančních náhrad a to tím, že výše finančních náhrad dle původního zákona nebyla přiměřená a vedle ostatních restitučních procesů vedených podle jiného zákona spravedlivá. Tento poslanecký návrh byl schválen sněmovnou dne 23. ledna 2019. Předkládaný návrh zákona neuspěl u senátu, který ho zamítl. I přes zamítavé stanovisko senátu byl návrh zákona v poslanecké sněmovně přehlasován vládními poslanci frakcí ANO a ČSSD a nevládními poslanci KSČM a hnutí SPD. Svou podporu mu vyjádřil i prezident České republiky Miloš Zeman, který ji poté svým podpisem stvrdil. Zákon č. 125/2019, kterým se měnil zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů byl schválen s předpokládanou účinností zákona k 1. lednu 2020.⁷⁹

Na zákon padala kritika nejen od církví a náboženských společností, ale zároveň i od jednotlivých zákonodárců napříč politickým spektrem. Církev a náboženské společnosti se spoléhaly na aktivní činnost zákonodárců před Ústavním soudem. Aktivní činnost spočívala v tom, že by skupina nejméně 41 poslanců nebo 17 senátorů došla k závěru podat ústavní stížnost na zrušení zákona v rámci abstraktní kontroly ústavnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy České republiky ve spojení s § 64 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu. Tato varianta se také potvrdila, nicméně kvůli špatné dohodě či určité politické rivalitě podaly ústavní stížnost namísto jedné skupiny zákonodárců rovnou tři skupiny zákonodárců. První skupina zákonodárců – senátorská, návrhem 44 senátorů, vedená Ing. Petrem Šillarem a zastoupená církevním právníkem Jakubem Křížem⁸⁰ podala ústavní stížnost dne 24. 5. 2019. Druhá skupina zákonodárců – poslanecká, návrhem 62 poslanců, vedená Markem Bendou podala ústavní stížnost dne 6. 6. 2019 a třetí skupina zákonodárců, opět senátorská vedená

⁷⁸ VALEŠ, Václav. *Pokus o snížení finanční náhrady*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 95

⁷⁹ Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR. Sněmovní tisk č. 38. Novela z. o majetkovém vyrovnání státu s církvemi.

⁸⁰ Jakub Kříž je spoluautorem komentáře k zákonu č. 428/2012 Sb. o majetkovém vypořádání státu s církvemi a náboženskými společnostmi. srov. KŘÍŽ, Jakub, VALEŠ, Václav. *Zákon o majetkovém vyrovnání církvemi a náboženskými společnostmi: Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2013.

senátorem Zdeňkem Hrabou a zastoupená Stanislavem Balíkem⁸¹ podala svou stížnost jako poslední a to 12. 6. 2019.⁸²

Zákonodárci shodně napadali zákon č. 125/2019 Sb., kterým došlo ke zrušení ustanovení § 15 odst. 6 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který stanovil, že finanční náhrada není předmětem daně, poplatku ani jiného obdobného peněžitého plnění a o změně zákona č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů 586/1992 Sb., kdy se v odstavci 1 písmena f) za slovem „věci“ doplnily slova „s výjimkou finanční náhrady“.⁸³

Novelizované ustanovení tedy vymezilo, že u veřejně prospěšného poplatníka nejsou předmětem daně příjmy z bezúplatného nabytí věci s výjimkou finanční náhrady podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Zákon č. 125/2019Sb., který měnil dva právní předpisy obsahoval pouze tři ustanovení včetně účinnosti.⁸⁴

Všechny tři ústavní stížnosti byly identické a vzhledem k tomu, že návrhem senátorů, za které jednal Ing. Petr Šillar, podali ústavní stížnost jako první, tak tímto návrhem bylo zahájeno řízení. Ostatní návrhy byly odmítnuty z důvodu překážky věci zahájené (litispence) a z předkladatelů návrhů se stali vedlejší účastníci v řízení, které bylo vedené pod spisovou značkou PL. ÚS. 5/19.⁸⁵

Argumentace navrhovatelů se opírala o nález sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. 7. 2010, kterým Ústavní soud v době vyhlášení nálezu shledal nečinnost zákonodárců ve dvacetileté historii samostatné České republiky v přijetí restitučního zákona, který by napravil křivdy církvím a náboženským společnostem, za neústavní. Dále navrhovatelé uvedli, že zákon o majetkovém vyrovnání státu s církvemi již byl podroben přezkumu Ústavního soudu a to nálezem sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013 a od tohoto přezkumu zákon jako takový nedoznal relevantních změn.

K neústavnosti zákona č. 125/2019 Sb. navrhovatelé shledali, že snížení restituční náhrady je retroaktivní a je v rozporu s čl. 1 odst. 1 Ústavy České

⁸¹ Stanislav Balík byl soudcem zpravodajem u Ústavního soudu ve věci ústavní stížnosti na zrušení zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi. srov. Nález Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 10/13.

⁸² VALEŠ, Václav. *Pokus o snížení finanční náhrady*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 95

⁸³ Zákon č. 125/2019

⁸⁴ Důvodová zpráva k zákonu č. 125/2019 Sb.

⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19, bod 4.

republiky,⁸⁶ čl. 11 odst. 1 Listiny⁸⁷ a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a zároveň se jedná o porušení principu právní jistoty. Navrhovatelé dále uvedli, že snížení finančních náhrad církvím a náboženským společnostem je založené na zjevné nerovnosti oproti jiným restituentům, kteří byli restituováni na základě jiného zákona.⁸⁸ Dále shledali, že jediným pojičkem, proč tomu tak bylo učiněno je, že se jedná o náboženské organizace. Navrhovatelé byli přesvědčeni, že byl porušen i další princip, a to princip *pacta sunt servanda* (smlouvy mají být dodržovány), a to i přesto, že církve vyšly vstříc státu v rámci odložených splátek kvůli možné přílišné rozpočtové zátěži pro stát. Domnívali se také, že zákon č. 125/2019 Sb. je vlastně východiskem *pravé retroaktivity*,⁸⁹ která je v právním řádu České republiky *nepřípustná*. Posléze uvedli, že i přesto že u některých církví a náboženských společností převažoval vyrovnávací charakter finančních náhrad nad restitučním, nelze opomenout dohodu mezi státem a církvemi.⁹⁰

Na závěr navrhovatelé uvedli primární petit označený *vypuštění slov* „s výjimkou finanční náhrady“ z § 18a zákona o daních z příjmů a zároveň navrhuje alternativně i zrušení zákona č. 125/2019 Sb., který zároveň ruší § 15 odst. 6 zákona o majetkovém vyrovnání; zvrácení účinku, jenž by do budoucna znamenal otevření dalším pokusům zákonodárce o protiústavní snížení přiznaných finančních náhrad, nelze dosáhnout jiným způsobem.⁹¹

Další navrhovatelé nad rámec uvedli, že restituce majetku není příjmem, ale pouze obnovení původní majetkové podstaty a že nelze hledat rozdíly mezi naturální a finanční formou restituce. Rovněž upozorňovali na to, že může být v jistém směru porušena právní jistota pro nadcházející případy veřejně prospěšných poplatníků.⁹²

Posléze Ústavní soud vyzval Poslaneckou sněmovnu, Senát, vládu a veřejnou ochránkyni lidských práv k vyjádření. Obě komory pouze zopakovaly

⁸⁶ čl. 1 odst. 1 Ústavního zákona č. 1/1993., Ústavy ČR (1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.

⁸⁷ čl. 11 odst. 1 Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina Základních práv a svobod (1) Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Dědění se zaručuje.

⁸⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19, bod 13.

⁸⁹ Tamtéž, bod 16.

⁹⁰ Tamtéž, bod 19.

⁹¹ Tamtéž, bod 21.

⁹² Tamtéž, bod 22–25.

proceduru tvorby zákona, přičemž senát doprovodil tvrzení tím, že sám v rámci doprovodného usnesení č. 112 konstatoval nesoulad zákona s principy právního státu. Vláda navrhla zamítnutí projednaného návrhu z důvodu, že výpočet finančních náhrad, který je stanovený v zákoně o majetkovém vyrovnání není důvěryhodný a vypočtená výše značně převyšuje újmu, kterou církev a náboženské společnosti utrpěly. Z toho důvodu zdanění je legitimní prostředek k tomu, aby výše náhrady po zdanění byla spravedlivá a legitimní očekávání není v tomto případě nijak porušeno. Na vyjádření vlády reagovala skupina senátorů v replice ze dne 11. 7. 2019 mimo jiné tím, že zdanění 16 církví a náboženských společností *postrádá legitimní cíl a racionální zdůvodnění* a v rámci celého státního rozpočtu se to jeví jako zanedbatelná částka.⁹³

Ústavní soud následně rozhodl od upuštění od ústního jednání a posléze i *zamítl návrhy na provedení výslechů svědků* Andreje Babiše coby tehdejšího předsedy vlády, Jaroslava Faltýnka, předsedu v té době nejpočetnějšího vládního poslaneckého klubu, Jana Hamáčka, ministra vnitra, Jana Chvojky, předsedy druhého vládního klubu a Aleny Schillerové, ministryně financí. Zamítl tak proto, že nepředpokládal, že by svědci přinesli nová zjištění.⁹⁴

V rámci materiálního přezkumu se Ústavní soud zabýval obsahovým hlediskem napadeného zákona v souvislosti s ústavním pořádkem. Tento přezkum rozdělil do několika částí a ke každé se vyjádřil. Zabýval se otázkami: *Ochrany nabytých práv, retroaktivity, legitimního očekávání, povahy restitučního zákonodárství, ústavněprávního přezkumu daní, principu rovnosti, principu pacta sunt servanda a ústavněprávního přezkumu novelizujícího zákona.*

K ochraně nabytých práv zdůraznil, že při hodnocení legislativního řešení nepostačuje *rozdílnost* mezi starou a novější právní úpravou, ale zejména je potřebná společenská naléhavost nové právní úpravy. Ústavní soud zmínil, že právní řád pracuje se dvěma typy retroaktivity, s retroaktivitou pravou a nepravou. Přičemž retroaktivita pravá je v zásadě přípustná a retroaktivita nepravá právě naopak nepřípustná. Přičemž v obou případech retroaktivity existují výjimky. *Obecně přípustná nepravá retroaktivita může být shledána nepřípustnou tehdy, je-li právní úpravou „zasazeno do důvěry ve skutkovou podstatu a význam*

⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19, bod 26–32.

⁹⁴ Tamtéž, bod 33.

zákonodárných přání pro veřejnost nepřevyšuje, resp. nedosahuje zájem jednotlivce na další existenci dosavadního práva“⁹⁵

Ústavní soud se k legitimnímu očekávání vyjádřil tak, že náleží každému od vzniku určitého právního nároku. Právní nárok podle Ústavního soudu lze měnit jen za předpokladu, že zde existuje veřejný zájem vyšší stupně intenzity. Z toho důvodu plyne, že ke snižování právního nároku nemůže docházet jen z určité libovůle a svévole zákonodárce.

Hlavním cílem restitučního zákonodárství, tedy restitučních předpisů je především snaha o zmírnění následků majetkových a jiných křivd, vzniklých v období let 1948–1989, tedy v době, kdy byl režim založený na komunistickém způsobu života. Ústavní soud k tomu dodal, že neexistuje určité právo na restituci, jestliže však zákonodárce uznal za vhodné provést restituční zákony, je třeba je respektovat v rámci moci soudní, zákonodárné i výkonné.⁹⁶

Různé politiky státu stanoví různé daně. Dle Ústavního soudu je důležité, aby daně vycházely ze systému rovnosti, tzn. že stát nemůže a ani nesmí ze své vlastní svévole vůči plátcům daně zvyšovat či snižovat.⁹⁷

Za klíčový princip právního státu označil ústavní soud princip „pacta sunt servanda“ (smlouvy se mají dodržovat), který je nejenom základním znakem soukromého práva, ale zároveň práva ústavního. V případě uzavření závazku mezi smluvními stranami je třeba dodržovat smluvní ujednání a rovněž musí dojít k respektování takového ujednání.

V rámci ústavněprávního přezkumu novelizujícího zákona následně soud prohlásil, že *novela nemá samostatnou existenci*, neboť je tvořena ustanoveními, která novelizují jiné právní předpisy.⁹⁸

Ústavní soud aplikoval veškeré otázky na projednávaný případ. V první řadě konstatoval, že není v rukách státu napravit *všechny křivdy*, které se staly v důsledku s existencí totalitního režimu, proto také bylo přenecháno zákonodárci ke zvážení, jak se pokusí tyto křivdy zmírnit. Ústavní soud již dříve označil nápravu

⁹⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19 bod 39–40.

⁹⁶ Tamtéž, bod 41.

⁹⁷ Tamtéž, bod 43-53.

⁹⁸ Tamtéž, bod 57.

křivd jako nutnou, a i zákonodárce se v 90. letech zavázal, že ve své normotvorbě učiní závěry ke zmírnění těchto křivd.⁹⁹

Ústavní soud uznal za správné vyhotovení zákona, který jednak plní účel restituční a jednak účel vyrovnávací, který obnoví majetkovou základnu církví a náboženských společností. Zákon tedy definitivně finančně odloučí církve a náboženské společnosti po přechodném období od státu a samostatnost církví a náboženských společností tím bude zaručena.¹⁰⁰

Ústavní soud přdestřel možnou skutečnost, kdy může dojít v budoucnu k přezkoumávání finančních náhrad, a to za předpokladu, že by stát postihla mimořádná událost. K té v době podání návrhu nedošlo, proto Ústavní soud k projednávání nepřistoupil.¹⁰¹

Změnu ustanovení § 18a odst. 1 písm. f) zákona o daních z příjmů, kterým se měla od 1. 1. 2020 snižovat výše vyplacené náhrady církvím a náboženským společnostem, které uzavřely se státem smlouvu o vypořádání, Ústavní soud shledal vzhledem na právní principy za *neobstojnou*. Konstatoval, že na snížení finanční náhrady nelze hledět jako na daň v právním slova smyslu, neboť se jedná o *faktické snížení finanční náhrady*.¹⁰²

Ústavní soud připodobnil rozhodování v této věci k případu státní podpory stavebního spoření, kdy v případě stavebního spoření existoval právní nárok na státní podporu a s ním spojené legitimní očekávání a neexistoval vážný důvod k tomu, aby došlo k její snížení.¹⁰³

Ústavní soud nadto prohlásil, že zákonodárce nesledoval legitimní cíl a nevycházel ani z žádných událostí, které by mohly zákonodárce potenciálně opravňovat k vydání předpisu. K tomu dodal, že zákonodárce porušil rovněž i zákaz retroaktivity s legitimním očekáváním jím spojený.

Ústavní soud se ztotožnil s návrhem navrhovatelů, že na základě zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi je zde jasné legitimní očekávání vycházející ze smlouvy o vypořádání. Ústavní soud vysvětlil, že kombinace zákona

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19, bod 61–63.

¹⁰⁰ Tamtéž, bod 64–68.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19, bod 69–86.

¹⁰³ Tamtéž.

se smlouvou o vypořádání *není náhodná* a že spolu vzájemně souvisí, neboť právní úprava bez uzavřených smluv by neměla žádný význam.¹⁰⁴

Ústavní soud upozornil, že stát vystupoval zpočátku jako smluvní strana – dlužník, následně když zákonodárce přijal zákon, kterým měly být poníženy finanční náhrady, vstoupil do tohoto vzájemného vztahu jako autoritativní moc, která by rozhodovala o snížení náhrady.

Ústavní soud se tedy v rámci svého nálezu pod sp. zn. Pl. ÚS 5/19 rozhodl, že *ustanovení § 18a odst. 1 písm. f) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákonného opatření Senátu č. 344/2013 Sb. a zákona č. 125/2019 Sb., se slova „s výjimkou finanční náhrady“ zrušují dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. Návrh na zrušení zákona č. 125/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.*¹⁰⁵

Poslanci, kteří zvedli ruku pro zákon č. 125/2019 Sb., respektovali rozhodnutí Ústavního soudu a pro většinu z nich již byla daná věc vyřešená.¹⁰⁶ Ministr financí Alena Schillerová prohlásila, že státní rozpočet se s rozhodnutím soudu vypořádá.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ *"Jsme přesvědčeni o tom, že celý souboj nemůže skončit tím, že to rozhodl Ústavní soud. Naši experti posuzují a následně budou připravovat i možnost pro posouzení této problematiky evropskými institucemi," poznamenal předseda poslanců KSČM Kováčik.*

Předseda SPD Tomio Okamura novinářům řekl, že jeho hnutí chtělo napravit stav, kdy náhrady dostávají i církve, které neexistovaly před rokem 1989. "Tento stav, kdy restituují církve, které nemají co restituovat, jsme chtěli narovnat," uvedl. S výrokem soudu proto SPD nesouhlasí. "Rozhodnutí Ústavního soudu ale vnímám v rámci ČR jako to nejvyšší, takže si myslím, že tato záležitost je z tohoto pohledu uzavřena,"

Rozhodnutí Ústavního soudu je třeba respektovat. Novinářům to shodně řekli ministr vnitra Jan Hamáček, kultury Lubomír Zaorálek (oba ČSSD) a ministryně financí Alena Schillerová (za ANO). Na stejné stanovisko se omezil i prezident Miloš Zeman. ČSSD podle Hamáčka vyčerpala možnosti, jak podle jejího názoru špatně konstruované restituce zvrátit.

Ústavní soud zrušil zdanění církevních restitucí. Bylo by proti principům demokratického právního státu, řekl. | Hospodářské noviny [online][cit. 28.03.2022] Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66659920-ustavni-zrusil-zdaneni-cirkevnych-restituc>

8. Finanční náhrada a příspěvek na podporu činnosti v průběhu let

V níže uvedených tabulkách je znázorněno kolik finančních prostředků obdržela konkrétní církev či náboženská společnost od státu v letech 2013, 2017 a 2020 na základě zákona o majetkovém vyjádření státu s církvemi. Z tabulek je patrné, že příspěvek na podporu činnosti církví a náboženských společností se každoročně snižuje o 5 %. Výjimku tvořily první tři roky po vydání zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, resp. v letech 2013, 2014 a 2015 byla částka na podporu činnosti identická. U finančních náhrad je situace odlišná. Finanční náhrada se vlivem inflace zvyšuje každoročně průměrně o 31 235 671 Kč.

Tabulka 1: Výše příspěvku na podporu činnosti a výše finanční náhrady pro jednotlivou církev a náboženskou společnost za rok 2013¹⁰⁷

Název	Příspěvek na podporu činnosti	Finanční náhrada	CELKEM
Apoštolská církev	48 529 000	35 211 212	83 740 212
Bratrská jednota baptistů	14 081 000	0	14 081 000
Církev adventistů sedmého dne	31 000 000	17 360 920	48 360 920
Církev bratrská	32 335 000	25 368 377	57 703 377
Církev československá husitská	114 472 000	102 843 733	217 315 733
Církev řeckokatolická	12 626 000	9 964 442	22 590 442
Církev římskokatolická	951 466 000	1 573 333 334	2 524 799 334
Českobratrská církev evangelická	82 957 000	75 553 106	158 510 106
Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	5 574 000	3 950 214	9 524 214
Evangelická církev metodistická	15 760 000	12 254 474	28 014 474
Federace židovských obcí v České republice	12 093 000	9 068 805	21 161 805
Jednota bratrská	31 316 000	20 056 902	51 372 902
Luterská evangelická církev a.v. v České republice	3 725 000	3 794 278	7 519 278
Náboženská společnost českých unitářů	1 409 000	1 199 995	2 608 995
Pravoslavná církev v českých zemích	44 996 000	38 217 041	83 213 041
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	29 676 000	21 803 102	51 479 102
Starokatolická církev v České republice	12 738 000	9 091 330	21 829 330
CELKEM	1 444 753 000	1 959 071 265	3 403 824 265

¹⁰⁷ Peněžní prostředky vyplácené církvím a náboženským společnostem dle zákona č. 428/2012 Sb. [Ministerstvo kultury [online] [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/penezni-prostredky-vyplacene-cirkvim-a-nabozenskym-spolecnostem-dle-zakona-c-428-2012-sb-1246.html>

Tabulka 2: Výše příspěvku na podporu činnosti a výše finanční náhrady pro jednotlivou církev a náboženskou společnost za rok 2017¹⁰⁸

Název	Příspěvek na podporu činnosti	Finanční náhrada	CELKEM
Apoštolská církev	43 676 100	37 141 027	80 817 127
Bratrská jednota baptistů	12 672 900	0	12 672 900
Církev adventistů sedmého dne	27 900 000	18 312 416	46 212 416
Církev bratrská	29 101 500	26 758 736	55 860 236
Církev československá husitská	103 024 800	108 480 270	211 505 070
Církev řeckokatolická	11 363 400	10 510 561	21 873 961
Církev římskokatolická	856 319 400	1 659 562 704	2 515 882 104
Českobratrská církev evangelická	74 661 300	79 693 931	154 355 231
Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	5 016 600	4 166 712	9 183 312
Evangelická církev metodistická	14 184 000	12 926 102	27 110 102
Federace židovských obcí v České republice	10 883 700	9 565 837	20 449 537
Jednota bratrská	28 184 400	21 156 157	49 340 557
Luterská evangelická církev a.v. v České republice	3 352 500	4 002 230	7 354 730
Náboženská společnost českých unitářů	1 268 100	1 265 763	2 533 863
Pravoslavná církev v českých zemích	40 496 400	40 311 595	80 807 995
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	26 708 400	22 998 060	49 706 460
Starokatolická církev v České republice	11 464 200	9 589 597	21 053 797
CELKEM	1 300 277 700	2 066 441 698	3 366 719 398

¹⁰⁸ Peněžní prostředky vyplácené církvím a náboženským společnostem dle zákona č. 428/2012 Sb. [Ministerstvo kultury [online] [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mkr.cz/penezni-prostredky-vyplacene-cirkvim-a-nabozenskym-spolecnostem-dle-zakona-c-428-2012-sb-1246.html>

Tabulka 3: Výše příspěvku na podporu činnosti a výše finanční náhrady pro jednotlivou církev a náboženskou společnost za rok 2020¹⁰⁹

Název	Příspěvek na podporu činnosti	Finanční náhrada	CELKEM
Apoštolská církev	36 396 750	39 141 096	75 537 846
Bratrská jednota baptistů	10 560 750	0	10 560 750
Církev adventistů sedmého dne	23 250 000	19 298 552	42 548 552
Církev bratrská	24 251 250	28 199 713	52 450 963
Církev československá husitská	85 854 000	114 322 005	200 176 005
Církev řeckokatolická	9 469 500	11 076 562	20 546 062
Církev římskokatolická	713 599 500	1 748 931 276	2 462 530 776
Českobratrská církev evangelická	62 217 750	83 985 502	146 203 252
Evangelická církev augsburského vyznání v České republice	4 180 500	4 391 093	8 571 593
Evangelická církev metodistická	11 820 000	13 622 182	25 442 182
Federace židovských obcí v České republice	9 069 750	10 080 964	19 150 714
Jednota bratrská	23 487 000	22 295 430	45 782 430
Luterská evangelická církev a.v. v České republice	2 793 750	4 217 753	7 011 503
Náboženská společnost českých unitářů	1 056 750	1 333 925	2 390 675
Pravoslavná církev v českých zemích	33 747 000	42 482 402	76 229 402
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	22 257 000	24 236 521	46 493 521
Starokatolická církev v České republice	9 553 500	10 106 003	19 659 503
CELKEM	1 083 564 750	2 177 720 979	3 261 285 729

9. Finanční náhrada dle zákona o půdě

9.1. Základní znaky zákona o majetkovém vyrovnání a zákona o půdě

Zákon o půdě a zákon o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, jsou dva zákony, které pojí skutečnost, že v České republice v identicky stejném rozhodném období pro oba právní předpisy (25. únor 1948 - 1. leden 1990) došlo k určitým majetkovým křivdám, které uvedené zákony v rámci své působnosti snaží restitučními procesy napravit tak, že majetek se vrátí k původním vlastníkům nebo jim poskytnou náhradu za majetek, který se nevydává. Je zajímavostí, že dva restituční předpisy, které vypořádávaly nárok oprávněných osob a na kterých byla učiněna újma, dělí přes dvacet let účinnosti

9.2. Zákon o půdě

V zákoně č. 229/1991 Sb, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (Zákoně o půdě) upřednostňoval zákonodárce naturální restituci před finanční kompenzací. Finanční kompenzací zákon popisuje velmi okrajově, důkazem toho může být i fakt, že konkrétně pojem „finanční náhrada“ se vyskytuje v předpise pouze jednou, a to v ustanovení § 23 odst. 1. Zákonodárce

¹⁰⁹ Tamtéž.

v ustanovení popisuje případ, kdy oprávněné osobě náleží právo na finanční náhradu. Náleží jí při „odstranění či znehodnocení obytné či hospodářské budovy právníckou osobou odlišnou od státu“, v případě že se nedohodnou tyto dva subjekty jinak. Právnícká osoba má v tomto vztahu postavení povinné osoby.¹¹⁰

V ustanovení § 23 odst. 1 odkázáno na § 14 a § 16, kde se čtenář setkává s pojmem peněžitá náhrada, což lze považovat v této souvislosti jako synonymum k pojmu finanční náhrada. Peněžitou náhradou se rozumí finanční částka „v cenách platných ke dni 24. června 1991, a to u věcí nemovitých v cenách podle vyhlášky č. 182/1988 Sb., ve znění vyhlášky č. 316/1990 Sb., a u věcí movitých v zůstatkových účetních cenách, u věcí movitých s nulovou zůstatkovou cenou ve výši 10 % pořizovací ceny,“¹¹¹ kterou obdrží při splnění určitých podmínek oprávněná osoba. Peněžitá náhrada odpovídá ceně pozemku, který nelze vydat a současně nelze poskytnout oprávněné osobě ani jiný pozemek.

Lhůta, po kterou je oprávněná osoba vyzvat pozemkový úřad k náhradě, je stanovena dle § 13, zákona o půdě¹¹².

¹¹⁰ § 23 odst. 1. zákona č. 229/1991 Sb, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

¹¹¹ § 28a. zákona č. 229/1991 Sb, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

¹¹² § 13. zákona č. 229/1991 Sb, o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku

Lhůty k uplatnění nároku

(2) Byla-li nemovitost vydána podle § 9, mohly oprávněné osoby, které splňovaly všechny podmínky oprávněné osoby k 31. lednu 1993 nebo k 1. září 1993 a jejichž nároky uplatněné ve lhůtě podle odstavce 4 nebyly uspokojeny, tyto nároky uplatnit u soudu vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána, do šesti měsíců ode dne skončení lhůty uvedené v odstavci 4. Oprávněná osoba podle odstavce 5 může u soudu uplatnit nárok vůči osobám, kterým byla nemovitost vydána podle § 9, do šesti měsíců od uplynutí lhůty uvedené v odstavci 5.

(3) Oprávněná osoba může vyzvat povinnou osobu k vydání nemovitostí a požádat o poskytnutí náhrad podle § 14 až 16 do šesti měsíců ode dne, kdy se dozvěděla, kdo je povinnou osobou, nejpozději do pěti let ode dne 24. června 1991. Oprávněná osoba podle odstavce 5 může uplatnit nároky podle tohoto odstavce do 31. prosince 1996. Neuplatněním ve lhůtě tato práva zanikají.

(4) Právo na vydání nemovitosti podle § 6 mohla oprávněná osoba, s výjimkou oprávněné osoby podle odstavce 5, uplatnit do 31. ledna 1993, a pokud jde o nároky vyplývající z čl. II, do 1. září 1993. Náhrady za živý a mrtvý inventář podle § 20 mohla oprávněná osoba, s výjimkou oprávněné osoby podle odstavce 5, uplatnit do 31. března 1993. V případě uvedeném v § 6 odst. 1 písm. a) počala osmnáctiměsíční lhůta běžet až ode dne právní moci rozhodnutí, kterým byl výrok zrušen, došlo-li k tomuto rozhodnutí po 1. červenci 1993. Neuplatněním práva ve lhůtě právo zaniklo. Lhůty pro předkládání písemných důkazů v řízení před pozemkovým úřadem se řídí obecnými předpisy o správním řízení.

(5) Právo na vydání nemovitosti podle § 6 může po 31. lednu 1996 uplatnit oprávněná osoba, která nebyla do 31. ledna 1993 nebo do 1. září 1993 oprávněnou osobou pouze proto, že nesplňovala podmínku trvalého pobytu, do šesti měsíců ode dne, kdy toto právo mohla uplatnit poprvé, jinak toto právo zaniká. Tato oprávněná osoba může uplatnit náhradu za mrtvý a živý inventář podle § 20 do 31. prosince 1998. V případě uvedeném v § 6 odst. 1 písm. a) počne osmnáctiměsíční lhůta běžet až ode dne právní moci rozhodnutí, kterým byl výrok zrušen, dojde-li k tomuto rozhodnutí po 31. prosinci 1998.

Vypořádání závazku neboli způsob náhrady, musí být dohodnuty do 60 dnů od podání písemné výzvy oprávněného. V případě, že nedojde k dohodnutí ohledně způsobu náhrady ve výše uvedené lhůtě, o způsobu náhrady rozhodne soud.¹¹³

Peněžítá náhrada je vyplácena pozemkovým úřadem nejpozději do tří let od převzetí písemné výzvy. Právní osoba nebo její právní nástupce, která věc drží nebo ji držela v době zániku nemovitosti anebo ji převedla na osobu, která nemovitost podle tohoto zákona nevydává, poskytne finanční náhradu oprávněné osobě.

Peněžítá náhrada je vyplácena oprávněné osobě, jejímu dědici nebo osobě, na kterou se vztahuje lhůta 2 let ode dne právní moci rozhodnutí Pozemkového úřadu pro převod jiného pozemku. Pokud stát prodal oprávněné osobě nemovitost před účinností zákona oprávněná osoba má vůči státu nárok na náhradu ve výši ceny v okamžiku přechodu na stát.¹¹⁴

Ohledně peněžité náhrady byly časté diskuse, jakou funkci splňuje peněžítá náhrada. Po několik let platilo, že se jedná o funkci *symbolickou*¹¹⁵, neboť v průběhu let vlivem inflace a narůstající finanční výši zhodnocování pozemků, se mohlo jevit, že finanční náhrada za nevydaný pozemek neodpovídá aktuálním tržním cenám pozemku. K tomu se vyjádřil Ústavní soud, který prohlásil, že ceny pozemků se mohou za určitých podmínek zvyšovat vzhledem k principu přiměřenosti a spravedlnosti. Ale co je přiměřené a spravedlivé už Ústavní soud nevedl.¹¹⁶

(6) Oprávněná osoba má právo na převod pozemku ve vlastnictví státu do 2 let ode dne právní moci rozhodnutí Pozemkového úřadu.

(7) Po uplynutí doby uvedené v odstavci 6 právo na převod pozemku ve vlastnictví státu zaniká.

(8) Odstavce 6 a 7 se nevztahují na

a) oprávněnou osobu, které vzniklo právo na jiný pozemek podle § 11 odst. 2 tohoto zákona, ve znění zákona č. 183/1993 Sb., a její dědice,

b) příbuzného v řadě přímé, manžela, partnera nebo sourozence osoby uvedené v písmenu a), která na něj právo na jiný pozemek podle § 11 odst. 2 tohoto zákona, ve znění zákona č. 183/1993 Sb., převede.

Ustanovení § 11a se pro postup při převodu jiného pozemku použije obdobně.

¹¹³ § 16 odst. 5. Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

¹¹⁴ § 16 odst. 2. Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku.

¹¹⁵ srov. PŘÍKOPA, Vojtěch. *Restituce podle zákona o půdě*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Právní praxe s. 59

¹¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16.

K vyjádření Ústavního soudu se připojil i Nejvyšší soud, který konkretizoval skutečnosti pro stanovení celkové finanční náhrady, kde se snažil zapracovat principy uvedené Ústavním soudem.¹¹⁷

Pro stanovení celkové finanční náhrady mají soudy pracovat s těmito skutečnostmi:

- Při poskytování finanční náhrady dochází ke zmírnění majetkových křivd, nikoliv však k odstranění všech majetkových křivd.¹¹⁸
- Změna ekonomické a sociální situace je důvodem pro zvýšení finanční náhrady.¹¹⁹
- Celková výše peněžité náhrady by měla odpovídat částce za přiznané v obdobných případech, a to i podle jiných restitučních zákonů, než je zákon o půdě.
- V případě, že jiný restituenti nabyli finanční náhradu před změnou judikatury, tak vůči nim by měla být v jiných případech finanční náhrada spravedlivá.¹²⁰
- U každého konkrétního případu by měly být řešeny všechny okolnosti pro vyplácení na základě individuální spravedlnosti.¹²¹

Nejvyšší soud v souvislosti s vyplácením finanční náhrady dovedl, že nárok na finanční náhradu náleží oprávněné osobě v době splatnosti finanční náhrady.¹²² Splatnost finanční náhrady nastává ve lhůtě 3 let od doručení výzvy oprávněné osoby na pozemkový úřad. Po období splatnosti se přičítají k peněžité náhradě úroky z prodlení. Je třeba dodat, že úroky z prodlení se vypočítávají ze základu finanční náhrady uvedené v § 28a zákona o půdě. Situace by se změnila v případě, že už pravomocným rozhodnutím soudu by došlo o zvýšení samotné finanční náhrady. K těmto rozdílným situacím dochází z důvodu, že zákon o půdě institut zvýšení finanční náhrady nezná a soudy z toho důvodu musí vycházet z ustálené judikatury.¹²³

¹¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3508/2018.

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. I. ÚS 754/01.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16.

¹²⁰ PŘÍKOPA, Vojtěch. *Restituce podle zákona o půdě*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Právní praxe. s. 62.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1521/2016.

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2417/2007.

¹²³ PŘÍKOPA, Vojtěch. *Restituce podle zákona o půdě*. Praha: C.H. Beck, 2020, s. 63.

10. Majetkové vypořádání okolních států s církvemi a náboženskými společnostmi

Církev a náboženské společnosti od poloviny 50. let 20. století nebyly trnem v oku pouze Komunistické straně Československa, ale všem vládám východního bloku, kde vládla komunistická diktatura. Situace se změnila po pádu železné opony. Vládní představitelé se snažili vypořádat s převodem majetků, který byl násilně odebrán církvím a náboženským společnostem. Vlastníkem takového pozemku se stal stát případně jiné osoby. V této souvislosti se mluví především o současných evropských státech Estonska, Lotyšska a Litvy, které byly součástí bývalého Sovětského svazu a států současné Visegrádské čtyřky (Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko).

Každá z výše uvedených zemí se způsobem vypořádání zhostila po svém. Nejdůležitějším faktorem při přerozdělování majetků byl čas, neboť ihned po převratu po roce 1989 nabyly církve velké prestiže, co by bývalý nepřítel státního režimu. Stav prestiže však postupně klesal v důsledku s úbytkem věřících a změn ve společnosti. Kromě navrácení původního majetku církvím a náboženským společnostem některé státy přemýšlely i o budoucím financování církví a náboženských společností. Některé státy se rozhodly zachovat systém financování církví a jiné naopak počítaly s postupnou finanční odlukou církví a náboženských společností od státu.

10.1. Polsko

Polská republika, země s největším počtem věřících ze všech zemí východního bloku, se zhostila úkolu náprav křivd nejrychleji. I díky členům komunistické strany došlo k přijetí zákona o vztazích státu a katolické církve již 17. května 1989. Zákon reflektoval ve své podobě kombinaci naturálního navrácení pozemků a finanční náhrady za nevydaný pozemek, přičemž finanční náhrada vzhledem k velkému množství zachovaných pozemků byla spíše symbolická. V závislosti na zákonnou úpravu byla zřízena komise složená z církevních hodnostářů a vládních představitelů. Hlavním úkolem komise bylo vypořádat se s jednotlivými případy. Když se komise rozhodla v konkrétním případě k naturálnímu vydání či finanční náhradě, bylo toto rozhodnutí konečné a nešlo ho napadnout u soudů. Dle tohoto klíče došlo k restituci valné většiny pozemků.

Stinnou stránkou restitučních procesů však nadále zůstávají otázky původního vlastnictví řeholních řádů a kongregací. Ty jsou i nyní častým střetem sporů.¹²⁴

Zajímavostí polské historie bylo zřízení Církevního fondu (Fundusz Kościelny). Tento fond byl založen na počátku roku 1950 a jeho úkolem bylo se starat a obhospodařovat celkovou zabavenou hospodářskou plochu, která původně patřila církvím. Fond byl kritizován, protože neměl žádnou právní subjektivitu a bylo těžko dohledatelné, kolik zabavené plochy spravuje. Odhadem se jeho působnost vztahovala na 130 – 150 000 ha zemědělské půdy. V současné době se z výnosů ze zemědělské půdy hradí především zdravotní a sociální pojištění kněží, řádových bratrů a sester, studentů teologie a sociální, vzdělávací a charitativní činnost.¹²⁵ Aktuálně také dochází k diskusím, ohledně zrušení církevního fondu a s tím je spojená i změna financování církví a náboženských společností.¹²⁶

10.2. Maďarsko

V Maďarsku se vyvíjela situace navrácení majetku církvím a náboženským společnostem poměrně složitěji než v Polsku, ačkoliv začátek procesů tomu nenasvědčoval. Základ restitucí spočíval v kombinaci obecného restitučního zákona, výčtového zákona a finanční kompenzace. Společně s restitucemi byla spojená i finanční odluka církví a náboženských společností od státu. V roce 1991 byl vydán zákon č. XXXII/1991, o vypořádání stavu státního vlastnictví bývalých církevních nemovitostí. Tento zákon upravoval přechod vlastnictví církevních budov, které církve využívaly v rámci své činnosti před rokem 1948.¹²⁷ Dle tohoto zákona bylo určeno 7127 budov, o jejichž přerozdělení do rukou církví jednal zvláštní zprostředkovací výbor. Výbor tvořili členové, kteří byli jmenováni církví

¹²⁴ VALEŠ, Václav. *Vyrovnání s majetkovými křivdami spáchanými na církvích v době komunistické totality v nových zemích EU se zaměřením na odlišnosti v právní úpravě jednotlivých zemí*. In: KRÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 5–6.

¹²⁵ VALEŠ, Václav. *Vyrovnání s majetkovými křivdami spáchanými na církvích v době komunistické totality v nových zemích EU se zaměřením na odlišnosti v právní úpravě jednotlivých zemí*. In: KRÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 5–6.

¹²⁶ Fundusz Kościelny - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - Portal Gov.pl. Portal Gov.pl [online]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/w eb/mswia/fundusz-koscielny>

¹²⁷ VALEŠ, Václav. *Vyrovnání s majetkovými křivdami spáchanými na církvích v době komunistické totality v nových zemích EU se zaměřením na odlišnosti v právní úpravě jednotlivých zemí*. In: KRÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 6-7.

a státem. Předání majetku se mělo uskutečnit během následujících deseti let. Většinou se předávalo formou naturální restituce, v menší míře poté finanční kompenzací. Finanční kompenzace byly hrazeny ze zvláštního rozpočtového fondu formou splátek. Maďarsko v závislosti na naturální restituce odškodňovalo v té době současné vlastníky (z velké části obce). Tento způsob restituce však narazil na rozpočtové možnosti státu a Maďarsko muselo realizovat nový plán restitučního procesu.¹²⁸

Meritem nového majetkového vypořádání se stal zákon o materiálním zajištění náboženské veřejné činnosti církví (LXXXIV/1997), novelizovaný zákon č. XXXII/1991, o vypořádání stavu státního vlastnictví bývalých církevních nemovitostí a mezinárodní smlouva Maďarska a Svatého stolce, která byla podepsána a ratifikována v roce 1998. Dle těchto právních dokumentů bylo stanoveno, že v období 1998–2011 bude navraceno 900 nemovitostí. Za majetek, který se dle tohoto zákona nevydával byla vyplácena finanční náhrada ve výši 42 miliard forintů. Náhrada byla uložena do virtuálního fondu a církvím a náboženským společnostem je vyplácena s ohledem na její činnost.¹²⁹

10.3. Slovensko

Slovensko má do roku 1993 společnou historii s Českou republikou. 1. ledna 1993 se cesty těchto dvou zemí rozešly a každá země se vypořádala s majetkovým vyrovnáním po svém. Jak už bylo uvedeno v první kapitole, samostatná Slovenská republika přijala zákon podobný návrhu zákona, který projednávala Československá federace a který neprošel pouze o jediný hlas. Tento zákon je účinný od 1. ledna 1994. Jedná se o obecný restituční zákon, který se vypořádal s křivdami způsobenými od 8. května 1945 do 1. ledna 1990. Výjimkou u rozhodného období byly židovské obce, kde bylo toto období stanovené už od 2. listopadu 1938. Oprávněnými osobami byly registrované církve a náboženské společnosti se sídlem na území Slovenska. Povinnými osobami, které měly majetek vydat byly stát a právnické osoby veřejného práva. Majetkem, který se dle tohoto

¹²⁸ FEDOR, Tibor. *Vypořádání vlastnických vztahů k bývalému majetku církví v Maďarsku*. In: KRÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 35–56.

¹²⁹ Tamtéž.

zákonu nevydával, byla některá veřejně prospěšná zařízení. (hřbitovy, chatové osady, sportovní areály apod.).¹³⁰

Obecný restituční zákon nabyl účinnosti 1. ledna 1994. Od této doby běžela prekluzivní lhůta dvanácti měsíců na uplatnění svých nároků pro církve a náboženské společnosti. Oprávněná osoba zaslala povinné osobě výzvu, kde vyznačila své nároky na vydání věci. V případě, že po dobu devadesáti dnů ode dne doručení výzvy povinné osobě nedošlo k uzavření dohody o vydání věci, rozhodoval o nároku na vydání věci soud.¹³¹

10.4. Spolková republika Německo

Německá demokratická republika po svém vzniku v roce 1949 nepředstavovala takovou hrozbu pro církve a náboženské společnosti, jako to bylo u jejích východních sousedů. Ačkoliv se jednalo o komunistický stát, který vedl svým způsobem protináboženskou politiku, církevní majetek tamnímu komunistickému režimu nebyl trnem v oku. Majetek zde nebyl plošně zabírán. Ojedinelými případy zkonfiskovaného majetku se staly katolické dětské domovy a některá další zařízení podobného typu. K navrácení majetku církvím došlo již v období komunistického režimu. Po sjednocení se Spolkovou republikou byl vrácen nevydaný pozemek nebo došlo k výměně nevydaného pozemku za pozemek jiný.¹³² Situace v Německu nevedla k tomu, aby došlo k vytvoření samostatného restitučního zákona.¹³³

10.5. Rakousko

Rakousko jako jediná sousední země České republiky se nevyrovnávala s křivdami komunistickými, nýbrž nacistickými. Pro pochopení majetkového

¹³⁰ VALEŠ, Václav. *Vyrovnání s majetkovými křivdami spáchanými na církvích v době komunistické totality v nových zemích EU se zaměřením na odlišnosti v právní úpravě jednotlivých zemí*. In: KRŽÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 8.

¹³¹ JURAN, Ján. *Reštitúcie cirkevního majetku v Slovenskej republike*. In: KRŽÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 29–35.

¹³² *Církevní restituce za hranicemi: první Poláci, východní Němci bez problémů* [online]. [cit. 30.03.2022]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1031696-cirkevni-restituce-za-hranicemi-prvni-polaci-vychodni-nemci-bez-problemu>

¹³³ SCHLIEF, Eugen Karl. *Změny ve vztahu státu a církve na území nových spolkových zemí in Třetí pražské rozhovory o církvi a státu*, 6-8. 9. 2000, Praha", Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/17-schli.htm>

vypořádání s církvemi v Rakousku, je třeba se vrátit o tři století do minulosti, respektive do roku 1783. V tomto období Habsburské monarchie, byl u moci císař Josef II. Josef II. nebyl spokojený s činností klášterů a dle jeho tvrzení neplnily veřejnou službu veřejnosti, jakou by měly vykonávat. V tomto období vznikl náboženský fond, který představoval majetek přibližně 700 klášterů. Fond byl pod státním dozorem a byly z něho vypláceny potřeby nových vznikajících farností. Od roku 1855 byl stěžejním pro financování všech farností.¹³⁴

Dne 12. března 1938 došlo k anšlusu Rakouska k Německu a veškerý majetek církví a náboženských společností v Rakousku přešel do vlastnictví třetí říše. Kromě odebrání majetku přišla pro církev ve stejném roce ještě jedna rána a to v podobě církevní daně. Institut finančního plnění úkoloval církev k vybírání členských poplatků od svých věřících, a to i formou vymáhání soukromoprávní cestou. Nacistický režim si od tohoto kroku sliboval, že dojde k úbytku věřících. Tento způsob se stal však součástí samofinancování a fungování církví a vydržel až do dnešní doby. Rakousko po pádu nacistické moci se stalo plně suverénním státem v roce 1955. V závislosti na událostech z let minulých se Rakousko zavázalo v článku 26 Státní smlouvy z Vídně z 15. května 1955 uhradit škody na majetku církvím a náboženským společnostem. Na základě spolkového zákona byl na sklonku roku 1956 zřízen Úřad pro správu náboženského fondu, který byl následovníkem náboženského fondu, založeném Josefem II. Úřad měl zajišťovat postupný přechod vlastnictví majetku na církve a náboženské společnosti. V roce 1988 došlo k rozpuštění úřadu a jeho kompetence převzalo Ministerstvo školství.¹³⁵

V roce 1960 uzavřelo Rakousko se Svatým stolcem Dohodu o majetkovém vyrovnání. V této dohodě bylo stanoveno, že majetkové vypořádání bude provedené ve dvou částech. První část znamenala, že vlastníkem majetku užívaný církvemi v letech 1938 až 1959 bude církev, která tento majetek využívala.¹³⁶ Jednalo se pouze o pozemky církevního využití. K tomu církev obdrží 5600 ha produktivních pozemků na zajištění vlastního chodu. Zároveň bude církvím a náboženským společnostem trvale vyplácena pevná finanční náhrada. Vzhledem k valorizaci a růstu spotřebních cen bylo potřeba smlouvu novelizovat pomocí

¹³⁴ HENHAPEL, Oliver. *Vypořádání s majetkovými křivdami v Rakousku*. In: KRÍŽ, Jakub, ed. *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings*. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009, s. 56–57.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

dotatků. V případě, že by index spotřebitelských cen v Rakousku vzrostl o více než 20 % od posledního dodatku smlouvy, může církev či náboženská společnost požádat o novelizaci dané smlouvy. Druhou část majetkového vypořádání tvoří náklady církevních zaměstnanců. Jedná se o dynamickou částku, která je vypočítávaná podle platu vysokoškolského vzdělaného člověka.¹³⁷

11. Řeholní řády a ozvěny restitučních procesů

Ačkoliv mohlo být zjevné, že je otázka církevních restitucí vyřešená, církvím a náboženským společnostem přejde do vlastnictví veškerý majetek, o který v rozhodné době přišly a zdárně se vypořádají s možnými riziky např. v podobě snížení finančních náhrad. Skutečností však je, že určité církevní procesy nejsou zdaleka ještě ukončené a církve a náboženské společnosti se nadále domáhají svého právoplatného majetku. Zákon o majetkovém vyrovnání státu s církvemi měl jednoznačně urychlit toto navrácení. Bohužel žádný zákon není dokonalý a tento fakt se týká i zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi.¹³⁸ Určitou brzdou vrácení majetku se staly Benešovy dekrety.

Kritické ustanovení, které může mít mnoho výkladů je ustanovení § 8 písm. h), zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, které stanoví, že věci, které byly zabaveny na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, nebo dekretu prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy se nevydávají.

Této možností (ne)vydání se chopily povinné osoby, které měly věc vydat. Ihned po nabytí účinnosti zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi vznikaly soudní spory, zda povinné osoby jsou opravdu povinnými osobami dle ustanovení § 4, zákona o majetkovém vyrovnání k vydání majetku či nikoliv. Státní pozemkový úřad a Lesy ČR myslí trzně o tom není pochyb, jsou ochotní vydat jen věc, o které nejsou žádné pochybnosti pro vydání.

Problémy s nevydáním pozemků mají a měly především řády, jimž nebyl odňatý majetek v rozhodném období 1948 – 1989, ale již dříve především v letech

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Srov. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. II. ÚS 1920/20.

1945-1948. Nelze však opomenout fakt, že dekreta byly namířené vůči nepřátelům českého a slovenského národa a že v mnoha případech pozdější komunistický režim těchto dekretů zneužil pro svou vlastní politiku.

V této souvislosti se naskýtá otázka. Byly řády skutečně nepřátelé a zrádci českého národa nebo došlo k pouhému zneužití Benešových dekretů v rámci komunistického režimu?

11.1. Majetkové nároky jednotlivých řádů

Jak už bylo zmíněno problémy s navrácením pozemků měly a mají především náboženské řády. Rozbor všech soudních rozhodnutí o majetkových nárocích jednotlivých náboženských řádů dle zákona o majetkovém vyrovnání států s církvemi, který by čtenáři nastínil podstatu soudních rozhodnutí, by si zasloužil mnohem více prostoru než pouze jednu podkapitolu. Z toho důvodu jsou vybrány čtyři náboženské řády, které stanuly se svými majetkovými nároky před Ústavním soudem. Jedná se o řád Cisterciáků z Oseka, Kanonii Premonstrátů Teplá, Českou provincii Řádu bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě a nejaktuálnější případ Cisterciáckého opatství Vyšší Brod.

Cisterciákům z Oseka, prvnímu jmenovanému řádu skončila trnitá soudní cesta neúspěšně u Ústavního soudu dne 20. června 2020. Cisterciáci vedli spor se státem přibližně o tisíc hektarů lesů na Teplicku v katastrálních územích Osek a Jeníkov u Duchcova a Lažany u Chomutova, které v současnosti vlastní Lesy České republiky. Ústavní soud ve svém nálezu vedeném pod sp. zn. IV.ÚS 2056/18, rozhodl o zamítnutí ústavní stížnosti a potvrdil tak rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, vedeném pod sp. zn. 34 C 63/2015, 34 C 64/2015, 34 C 65/2015 a 34 C 68/2015, který rozhodl, že pozemky se Cisterciákům nevydávají, neboť dle zjištěných informací Ústavní soud dovodil, že původní majetek přešel *ex lege*¹³⁹ na stát k 23. červnu 1945 na základě dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Ke skutečné konfiskaci došlo na základě výměru ministerstva zemědělství v roce 1946. V interpelacích národněsocialistických poslanců na ministra zemědělství v roce 1946 mimo jiné zaznělo, že představitelé kláštera vystupovali protičesky a na podporu tvrzení zdůraznili, že v den narozenin prezidenta republiky Cisterciáci vyvěsily místo

¹³⁹Nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2056/18.

státních vlajek provokativně pytle. Cisterciáci se zabrání majetku bránili u Správního soudu v Bratislavě. Správní soud však v roce 1951 jejich stížnost zamítl. Ústavní soud tuto námitku, která by mohla ospravedlňovat restituční nárok, neboť k zamítnutí stížnosti došlo již v rozhodném období, neuznal jako důvodnou.¹⁴⁰

V případě Kanonie premonstrátů Teplá bylo rozhodování pro obecné soudy a posléze Ústavní soud poměrně jednodušší. Kanonie premonstrátů žádala vydání do výlučného vlastnictví pozemky v k. ú. Dobrá Voda u Toužimi, v k. ú. Branišov a v k.ú. Dřevohryzy. Ústavní soud ve svém odůvodnění rozhodnutí pod sp. zn. II. ÚS 350/19 ze dne 25. června 2019, o nevydání předmětných pozemků odůvodnil rozhodnutí tak, že předmětné pozemky přešly na bývalý československý stát záborom podle § 1 záborového zákona a § 26 náhradového zákona vkladem vlastnického práva státu do pozemkových knih dne 22. 5. 1926. Vzhledem k tomu, že zábor byl učiněn mimo rozhodné období, tak nejsou splněny zákonné podmínky pro vydání pozemků.¹⁴¹ I kdyby došlo k přechodu vlastnictví na stát v přechodném období, lze spekulovat, zdali by Ústavní stížnosti bylo vyhověno, neboť tepelský opat, v letech 1940 - 1944 Gilbert Johann Hilmer nijak neskrýval podporu nacistického Německa.¹⁴²

Dalším neúspěšným restituentem byla Česká provincie Řádu bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě neboli Řád německých rytířů. Řád neuspěl u Ústavního soudu, který rozhodl ve svém usnesení pod sp. zn. č. IV.ÚS 2949/21 ze dne 23. 11. 2021, že konfiskace pozemků v katastrálních území Karlova Studánka, Suchá Rudná, Železná pod Pradědem, Ludvíkov pod Pradědem a Malá Morávka zůstává ve vlastnictví státní podniků Horské Lázně Karlova Studánka a Lesy České republiky. Rozhodnutí odůvodnil tím, že předmětné nemovitosti byly zabaveny výnosem říšského komisaře pro sudetoněmecké oblasti ze dne 27. 2. 1939. Následně byl tento výnos prohlášen za neplatný dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organisací a ústavů. Po vydání dekretu bylo na straně

¹⁴⁰VALEŠ, Václav. *Ordo Theutonicorum et aliorum*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 95.

¹⁴¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2019, sp. zn. III.ÚS 350/19.

¹⁴²HLINOMAZ, Milan. *Kláster premonstrátů Teplá. Přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*. Karlovy Vary: Státní oblastní archiv, 2003, s. 76.

právní předchůdkyně České provincie Řádu bratří domu Panny Marie v Jeruzalémě, aby se domáhala vydání zkonfiskovaných věcí podáním žaloby podle zákona č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o nárocích z této neplatnosti a z jiných zásahů do majetku vzházejících (dále jen "zákon č. 128/1946 Sb."), což však neučinila a z tohoto důvodu byla ústavní stížnost odmítnuta.¹⁴³

Je nutné zcela předestřít smutnou skutečnost, že Řád německých rytířů v historii své existence utrpěl mnoho křivd. V roce 1919 jejich pozemky přešly pod nucenou správu Československé republiky. V období nacismu německý řád aktivně bojoval proti režimu té doby, za to byl též náležitě „odměněn“. Členové řádu byly pronásledováni a mučeni a jejich majetek byl následovně konfiskován. Situace se nezměnila ani v následujících letech a proti Řádu byly použity Benešovy dekrety a majetek jim následně znovu zkonfiskoval.¹⁴⁴

Nejaktuálnějším příkladem restitučního procesu byl spor Cisterciáckého opatství Vyšší Brod a státního podniku Lesy ČR. Spor se vedl o pozemky zapsané v katastru nemovitostí v obcích Vyšší Brod a Český Krumlov. Dle veřejného rejstříku se jednalo o pozemky, které svou rozlohou dosahovaly 2000 ha.¹⁴⁵ Na základě restitučního zákona byly tyto pozemky skutečně postupně vráceny uvedenému opatství v období 14. září 2016 do 16. února 2018.¹⁴⁶ Lesy ČR v závislosti na vrácení podaly žalobu u obecných soudů. Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodnutí o vrácení pozemků potvrdil, teprve až Vrchní soud v Praze je pravomocnými rozsudky změnil tak, že se předmětné pozemky stěžovateli nevydávají. Nejvyšší soud následně stěžovatelem podaná dovolání odmítl. Své rozhodnutí podložil především tím, že konfiskovaný majetek byl právoplatně zabaven dle Benešových dekretů č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb. Také tímto prohlášením označil opatství jako zrádce českého národa. S tím se Cisterciáci nemohli už jen z morálních důvodů smířit, neboť příslušníci řádu byli žalářováni, vystěhováni a jeden řeholník zemřel v koncentračním táboře Dachau.¹⁴⁷ Ústavní

¹⁴³ Usnesení Ústavního soudu, ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. IV.ÚS 2949/21.

¹⁴⁴ VALEŠ, Václav. *Ordo Theutonicorum et aliorum*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020, s. 28-42.

¹⁴⁵ ÚS: Cisterciákům z Vyššího Brodu náleží pozemky dle církevních restitucí | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/us-cisterciakum-z-vyssiho-brodu-nalezi-pozemky-dle-cirkevnich-restituci/2144446>

¹⁴⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. I.ÚS 3918/19 bod 4.

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. I.ÚS 3918/19 bod 5.

soud označil ústavní stížností podanou Cisterciánským opatstvím jako důvodnou. Ve svém odůvodnění využil jako podklad pro zkoumaný případ náleží Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2021 sp. zn. II. ÚS 1920/20, kterým bylo vyhověno ústavní stížnosti Římskokatolické farnosti - prelatury Český Krumlov, neboť se jednalo o srovnatelné případy.¹⁴⁸ „Skutečnost, že jako záminka nebo jedna ze záminek pro politickou nebo náboženskou perzekuci anebo postup porušující obecně uznávané principy demokratického právního státu nebo lidských práv a svobod, byly použity dekrety prezidenta republiky č. 12/1945 Sb. a č. 108/1945 Sb., nebrání vydání věci oprávněné osobě podle zákona č. 428/2012 Sb., zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi.“¹⁴⁹ Věc se po rozhodnutí vrátila k posouzení Vrchnímu soudu v Praze. Vrchní soud bude při rozhodování vázán právním názorem Ústavního soudu.

11.2. Role finanční náhrady u náboženských řádů

Jak bylo již výše uvedeno restituční procesy nedopadly zdárně pro všechny řády. Některým řádům byl vrácen díky obecným soudům či Ústavnímu soudu veškerý původní majetek a některým na druhé straně nebylo vyhověno a u soudů se nedomohly majetku žádného. Většinou to však spočívalo na procesní aktivitě jednotlivých řádů během minulého století. Rozhodující bylo, jakým způsobem se jednotlivé řády domáhaly původně zabraného majetku, ať už se bránily proti aplikovatelnosti Benešových dekretů či jiným právním předpisům. Tento stav vzájemné nerovnosti jednotlivých řádů by možná způsobil určitou vzájemnou zahořklou či zatrpklou a možná by docílil až k vnitřní církevní krizi.

Římskokatolická církev obezřetně tuto možnost predikovala a snažila se jí citlivým zásahem vyhnout. Ještě před tím, než byl schválený a účinný zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi uzavřely dne 27. března 2012 Česká biskupská konference, za níž jednal předseda Dominik kardinál Duka, Konference vyšších představených mužských řeholí, zastoupená strahovským opatem Michaellem Josefem Pojezdným a Konference vyšších

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. II. ÚS 1920/20.

¹⁴⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. I.ÚS 3918/19.

představených ženských řeholí, zastoupená řeholní sestrou Vojtěchou Zikešovou, dohodu o podílu na státem vyplácené finanční náhradě.¹⁵⁰

V dohodě bylo stanoveno, že Konferenci mužských řeholí bude každoročně v letech 2013-2042 vyplácená částka 200 000 000 Kč. Z této částky však bude odečteno 1 % na podporu České biskupské konference, ale zároveň k ní bude přičtená výše roční inflace.¹⁵¹

Dohoda byla vskutku nadčasová, neboť ani jeden z představitelů si nemohl být maximálně jistý, že k naplnění dohody dojde. O necelých deset měsíců později, 5. prosince 2012 však zákon č. 428/2012 Sb. o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů nabyl platnosti a výše finanční náhrady dle zákona o majetkovém vyrovnání, určená římskokatolické církvi činila 47 200 000 000 Kč¹⁵² a dohoda mezi představiteli jednotlivých konferencí měla jasnější obrysy.¹⁵³

Klíč k přerozdělení mezi jednotlivé řády spočíval v první řadě v rozsahu majetkových nároků, který jim do té doby nebyl vydán a následně v počtu členů jednotlivých řádů k roku 2012¹⁵⁴

Cisterciácké opatství Osek mělo k roku 2012 celkem jednoho člena, nárokovalo si pozemky o velikosti 1 945 ha. Finanční podíl jemu náležící činil 2 395 680 Kč. Kanonie Premonstrátů v Teplé čítala v roce 2012 patnáct členů a nárokovaly si pozemek o velikosti 8 010 ha. Náležel jí finanční podíl ve výši 13 414 720 Kč. Cisterciácké opatství Vyšší Brod si nárokovalo v době přípravy dohody pozemky o velikosti 4 331 ha a při celkovém počtu pěti členů, mu byla vypočítána finanční náhrada ve výši 6 875 440 Kč.¹⁵⁵

Zajímavostí je, že konference vyšších představených řeholních řádů už v době před vydáním zákona o majetkovém vyrovnání, nepředpokládala navrácení

¹⁵⁰ VALEŠ, Václav. *Ordo Theutonicorum et aliorum*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 28-42.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² § 15 odst. 2 písm f) Zákona č. 428/2012 Sb.

¹⁵³ VALEŠ, Václav. *Ordo Theutonicorum et aliorum*. In: VALEŠ, Václav. *Sedmero církevněrestitučních studií*. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. s. 28-42

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Tamtéž.

žádného majetku řádu Německým rytířům. Z toho důvodu se u Řádu Německých rytířů počítalo pouze s počtem členů, který v roce 2012 činil 14.¹⁵⁶

Otázkou závěrem však zůstává, zdali se soudní rozhodnutí, která se vypořádala s majetkovými nároky jednotlivých náboženských řádů, projeví na redistribuci finančních náhrad, neboť přepočítání z roku 2012 se již nezakládá na skutečných majetkových nárocích.

12. Financování církví v České republice v historii a dnes

Církev od pradávna potřebovaly určitým způsobem financovat svou činnost. Takové financování můžeme rozdělit na financování samostatné (autonomní) a nesamostatné. U samostatného financování se podíleli na chodu své činnosti vlastní věřící, kteří poskytovali dary a příspěvky na chod činnosti církví. Nesamostatné financování zahrnovalo příspěvky od veřejných institucí.¹⁵⁷

12.1. Historie financování

Jak už bylo v úvodu předestřeno, církve a náboženské společnosti měly široké spektrum financování. Jejich finance byly založené na zisku z vlastního majetku, z náhrad za převedený majetek do světských rukou, ze zisku náboženských fondů, ze státních příspěvků a v neposlední řadě z velmi důležitých příspěvků členů a příznivců církví¹⁵⁸

12.1.1. Zisk z vlastního majetku

Majetek na církve převáděli formou darů či odkazů¹⁵⁹ králové, šlechta, měšťanstvo, ale také i ne příliš zámožní věřící. K takové dispozici docházelo prostřednictvím *kapitálových vkladů*¹⁶⁰. Od 19. století církve v rámci vlastního financování nakupovaly domy, které posléze pronajímaly. Zisk z nájmu poté využily na opravy modliteben, na nákupy služebních bytů pro duchovní a správce kostelů. Kromě zisků z nájmu byl důležitým aktivem pro církve *pronájem urnových míst v kolumbáriích*¹⁶¹, které se nacházely buď v místech slavení bohoslužby nebo jiném pozemku ve vlastnictví církve či náboženské společnosti.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ TRETERA, Jiří, Rajmund, HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*, Praha: Leges, s. r. o., 2015, s. 246

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 247.

12.1.2. Zisk z náhrad za převedený majetek do světských rukou

Zisku z náhrad za převedený majetek do světských rukou se na českém území dostalo římskokatolické církvi. Mělo se jednat o určité odškodnění církve za nevydaný majetek, jehož původní vlastník byla církev. Za zmínku stojí příklad konkordátu mezi Apoštolským stolcem a Českým královstvím z roku 1630, díky kterému byla církvím vyplácená cla z dovážené soli.¹⁶² Náhrada byla vyplácena z náboženského fondu, a to až do roku 1848, kdy Josef II. náboženský fond restrukturalizoval.¹⁶³

12.1.3. Zisk z náboženských fondů

Jak už bylo výše uvedeno, finance z náboženských fondů měly církve z náhrad za převedený majetek do světských rukou. Nebyl to však jediný zdroj peněz, který jim poskytovaly stejné náboženské fondy. Dalším zdrojem financí z náboženského fondu byl majetek klášterů, které byly zrušené Josefem II. Dále se jednalo příjmy duchovních z tzv. obročí. Do roku 1855 byly náboženské fondy odkázány na vlastní zdroje financí, tj. neaplikoval se zde žádný státní příspěvek či něco jiného.¹⁶⁴

12.1.4. Zisk ze státních příspěvků

Státní příspěvek se projevoval v *kongruu*. Kongrua byl systém vyplácení obživy duchovních v případech, kde nebylo dostatečně vysoké obročí. Státní příspěvek v podobě kongruy byl uzákoněn předpisem č. 47/1885 ř.z. Tímto zákonem se stát zavazoval, že bude doplácet na platy katolických duchovních. V následujících letech byl novelizacemi rozšířen okruh církví. V roce 1918 se zákonem č. 116/1918 rozšířil okruh církví se rozšířil o pravoslavnou církev. Za období první republiky došlo v důsledku pozemkové reformy k novelizaci stávajících zákonů upravující kongruu a státní příspěvky a to zákonem č. 122/1926 Sb. z a n. o úpravě platu duchovenstva. V období 1918–1949 byly poskytovány státní dotace i nekongruovaným církvím, a to také z důvodu, že se v České republice rozšířila Církev československá, která byla založená v roce 1920. Dotace byly vypláceny proporčně církvím, dle jejich počtu duchovních.¹⁶⁵

¹⁶² cassa salis, srov. TRETERA, Jiří, Rajmund. HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*, Praha: Leges, s. r. o., 2015, s. 246.

¹⁶³ TRETERA, Jiří, Rajmund. HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*, Praha: Leges, s. r. o., 2015, s. 248 – 250.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

V roce 1949 bylo veškeré financování církví nahrazené služným, institutem zavedeným komunistickým totalitním režimem zákonem č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví. Služné nahrazovalo veškeré autonomní financování církví a stát tedy vyplácel potřebné výdaje, včetně platů duchovních.

12.2. Financování církví a náboženských společností dnes

Z původního schématu financování církví se do dnešní doby zachoval příjem ze sbírek z bohoslužeb od jejich účastníků. Dále podíl současného příjmů církví tvoří dary jejich členů i nečlenů; peněžní prostředky z dědictví či odkazů; výnosy z pozemků, které mají církve ve vlastnictví; v současné době i nadále finanční náhrady a příspěvky na podporu činnosti zaručené zákonem o majetkovém vyrovnání a smlouvou o vyrovnání s dotčenou církví a příjmy z výnosů Náboženské matice.¹⁶⁶ Deskriptivní výčet příjmů církví a náboženských společnostech je zakotven v § 27 odst. 4 zákona č. 3/2002 Sb., zákona o církvích a náboženských společnostech.¹⁶⁷

12.2.1. Sbírký z bohoslužeb

Velmi podstatnou součást církevního, popř. diecézního či farního společenství bylo, je a bude vybírání finančních prostředků v rámci bohoslužeb. U římskokatolické církve jsou pravidelné sbírky v neděli. Postup vybírání finančních prostředků je u každé farnosti jiný. V některých farnostech možná trochu násilně obchází ministranti s proutěnými košíky či jiným specifickým nástrojem určeným k vybírání peněz lavice a šermují s nimi před obličejí věřících, kteří ve stresu vhodí do košíčku první bankovku, kterou zpozorují. Některé farnosti zvolili méně stresující princip, jak pro ministranty, tak pro samotné věřící a nechávají košík či jiný nástroj na vybírání peněz v určité části kostela spoléhajíc na samotné věřící, že darovaný obnos nezciží. Výnos sbírek může být určen

¹⁶⁶ VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. *České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava*. Brno: Tribun EU, 2015. 94-98 s.

¹⁶⁷ (4) Příjmy církve a náboženské společnosti tvoří zejména

- a) příspěvky fyzických a právnických osob,
- b) příjmy z prodeje a z pronájmu movitého, nemovitého a nehmotného majetku církví a náboženských společností,
- c) úroky z vkladů,
- d) dary a dědictví,
- e) sbírky a příspěvky z části výtěžků podle zvláštního zákona,¹⁸⁾
- f) půjčky a úvěry,
- g) příjmy z podnikání nebo z jiné výdělečné činnosti,
- h) dotace.

na opravu kostelů, provoz farností, pro charitativní účely (např. Tříkrálová sbírka, postní kasičky či Svatopetrský haléř), podporu misijních děl, podporu bohoslovců či na podporu zemí postižených přírodní katastrofou nebo válkou (v roce 2022 – sbírka na pomoc uprchlíkům z Ukrajiny). Výnosy ze sbírek při bohoslužbách jsou osvobozeny od daně na základě ustanovení § 19 č. 586/1992 Sb., zákona o daních z příjmů.¹⁶⁸

12.2.2. Dary

Členové určitých náboženských společenství v určitých zemích (Katolická církev v Německu nebo v Rakousku) odvádí každoročně církvi příspěvek. Příspěvek má řadu označení jako je „desátek“, „salár“ nebo „církevní daň“. Tento příspěvek je při přihlášení určité fyzické osoby k dané církvi vymahatelný. V České republice období takového podobného příspěvku v současné době nenalezneme. Za zvláštní příspěvek farnostem římskokatolické církve v České republice můžeme považovat příspěvek za intenci¹⁶⁹, kdy mše je vedena za určitého člena rodiny. Příspěvek na intenci bývá v řádu stovek korun. Další dary mohou být farnosti udělovány za přípravu na křest, za přípravu na svátost prvního svatého přijímání, za přípravu na biřmování či za svatbu nebo pohřeb nebo za jiné mimořádné události.

12.2.3. Dědictví

Dědictví je v současné době nejméně využívaný institut financování církvi. Dědit může každá náboženská obec stejně jako jiný subjekt, nicméně v případě církvi a náboženských společností není možné dědění ze zákona, pouze na základě závěti.¹⁷⁰

12.2.4. Výnos z vlastního majetku

Výnos z vlastního majetku, když pomineme úroky vkladů složek církvi a náboženských společností, můžeme nalézt v pronájmech či pachttech pozemků. Druhá polovina druhého desetiletí druhého tisíciletí nastartovala nový trend výnosů z majetků především u římskokatolické církve. Římskokatolická církev v závislosti na konkrétní diecézi aplikovala finanční náhrady poskytnuté jí dle zákona o majetkovém vyrovnání k nákupu lukrativních pozemků, domů a bytů. V případě,

¹⁶⁸ TRETERA, Jiří, Rajmund. HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*, Praha: Leges, s. r. o., 2015, s. 250 – 256.

¹⁶⁹ Zvláštní úmysl mše svatě.

¹⁷⁰ TRETERA, Jiří, Rajmund. HORÁK, Záboj. *Konfesní právo*, Praha: Leges, s. r. o., 2015, s. 248 – 250.

že danou nemovitost diecéze neužívá, pronajme ji za přiměřenou cenu. Výnosy podobného typu probíhají však posledních deset let. Když odhlédneme od zákona o majetkovém vyrovnání, tak se s výnosy z vlastního majetku setkáme již dříve, a to na začátku devadesátých let dvacátého století, konkrétně u zákonů č. 298/1990 Sb. a č. 338/1991 Sb. Těmito výčtovými zákony, prvními nástřely církevní restitucích po období komunistické diktatury, přešlo do rukou mužských a ženských řeholních řádů vlastnické právo k 265 klášterním objektům. Nicméně řády krom klášterních objektů neobdržely od státu žádné finance na udržování.¹⁷¹

12.2.5. Finanční náhrada a příspěvek na podporu činnosti

Finanční náhrada a příspěvek na podporu činnosti jsou detailně popsány v předcházejících kapitolách.

12.2.6. Výnosy z Náboženské matice

Náboženská matice je fond, který je volným pokračováním náboženského fondu vytvořený Josefem II. Jedná se o veřejný fond s vlastní právní subjektivitou, jehož účelem je spravovat část majetku ve vlastnictví římskokatolické církve a zároveň spravovat i výnosy z tohoto majetku. Od 1. ledna 2013 římskokatolická církev vykonává práva a povinnosti zakladatele Náboženské matice.¹⁷² V současné době se s Náboženskou maticí lze setkat v souvislosti s poutními místy. Jedním takovým poutním místem je Svatá Hora. S areálem na Svaté Hoře je spojena Matice Svatohorská, která podporuje jeho činnost.

12.3. Prvky finančního práva v právu konfesním

Česká republika v současné době je konfesně neutrální stát. Jedná se o stát, který garantuje ve svých ústavních zákonech svobodu vyznání. Vzhledem k tomu, že církev je právnická osoba a jedná se o osobu, pro kterou jsou adresovány předpisy finančního práva, je těmito předpisy právně zavázána.

Každoročně se pojmosloví „církev a náboženská společnost“ objevuje v nejdůležitějším rozpočtovém zákoně, zákoně o státním rozpočtu. Objevovat se tam bude i nadále, neboť se stát zavázal zákonem o majetkovém vyrovnání, církvím a náboženským společnostem splácet finanční náhradu po dobu třiceti let od roku

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

2013 do roku 2043, včetně a příspěvek na podporu činnosti od roku 2013 do roku 2029 včetně. Finanční vyplácení z toho důvodu musí být zohledněno v přípravě zákona o státním rozpočtu. Sněmovním tiskem 144/0, byl vládou dne 11. února 2022 předložen Poslanecké sněmovně návrh zákona o státní rozpočtu pro rok 2022. Návrh byl schválen 10. března 2022 na 14. schůzi usnesením č. 136 a 15. března byl podepsán prezidentem republiky Milošem Zemanem. Návrh přešel v účinnost dne 19. března 2022 jako Zákon č. 57/2022 Sb. Ukazatel kapitoly 334 Ministerstva Kultury tohoto zákona stanovil výdaje, které jsou určeny pro církve a náboženské společnosti. Celkové výdaje dle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi činí 3 249 424 925 Kč, z toho finanční náhradu tvoří částka 2 310 335 475 Kč a příspěvek na podporu činnosti 939 089 450 Kč.¹⁷³

Právní předpis, který upravuje účetnictví církví a náboženských společností je zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. V § 1 písm. f) tohoto zákona jsou stanoveny podmínky pro jednoduché účetnictví vedené účetní jednotkou. Jednoduché účetnictví může vést účetní jednotka v případě, že není plátcem daně z přidané hodnoty, její celkové příjmy za poslední uzavřené účetní období nepřesáhnou 3 000 000 Kč, celkový majetek rovněž nepřesáhne 3 000 000 Kč a zároveň je církví, náboženskou společností nebo církevní institucí, která je právnickou osobou evidovanou podle zákona o církvích a náboženských společnostech. Rozsah vedení účetnictví je uveden v ustanovení § 9 stejného zákona. Církve, náboženské společnosti či církevní instituce, které jsou právnickou osobou evidovanou podle zákona o církvích a náboženských společnostech a zároveň jsou malou či mikro účetní jednotkou, která nemá povinnost mít účetní závěrku ověřenou auditorem, mohou vést účetnictví ve zjednodušeném rozsahu.¹⁷⁴

Další daňový právní předpis obsahující sousloví „církve a náboženské společnosti je zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Předpis v § 15 odst. 1 stanoví, že hodnotu bezúplatného plnění poskytnutou registrovaným církvím či náboženským společnostem lze odečíst od základu daně. Církve a náboženské společnosti jsou dle stejného zákona považovány za veřejné poplatníky. V § 18a písm. f) je stanoveno, že příjmy, které

¹⁷³ Zákon o státním rozpočtu na rok 2022.

¹⁷⁴KARFÍKOVÁ, Marie. *Církve a finanční právo v České republice*. In: HORÁK, Zábaj, SKŘEJPKOVÁ, Petra ed. *Pocita Jiřímu Rajmundu Treterovi*. Praha: Leges, 2020. Extra (Leges). s. 195- 207.

církve a náboženské církve nabyly z bezúplatného nabytí podle zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi a náboženskými společnostmi nejsou předmětem daně. Dále dle § 19 odst. 1 b) jsou od daně osvobozeny výnosy kostelních sbírek, příjmy za církevní úkony a příspěvky od členů církví a náboženských společností. Od této daně jsou osvobozeny pouze registrované církve a náboženské společnosti.¹⁷⁵

Prostory sloužící církvím a náboženským společnostem jsou z důvodů možných narušení sakrálních charakterů staveb chráněny právními předpisy. Z finančního práva stojí za zmínku zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, který v § 13 odst. 1 zakazuje provozovat hazardní hry v prostorech sloužících církvím a náboženským společnostem.¹⁷⁶

Předposlední daňový předpis, který uvedu je zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí. Zákon v ustanovení § 4 osvobozuje od daně pozemky, které tvoří funkční celek se zdanitelnou stavbou, která slouží k vykonávání náboženských obřadů nebo k výkonu duchovní správy registrovaných církví a náboženských společností. Zdanitelná stavba je poté ve smyslu § 9 odst. 1 písm e) je osvobozena od daně.¹⁷⁷

Posledním daňovým předpisem upravující daňové povinnosti církví a náboženských společností je zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 61 písm. a) je osvobozené od daně plnění spočívající v poskytování služeb a dodávek zboží jako určitá protihodnota členského příspěvku za předpokladu že právnická osoba nebyla zřízena za podnikatelským účelem a jejíž povaha je např. náboženská či dobročinná a v případě, že k takovému osvobození od daně dojde, nenaruší to následně hospodářskou soutěž.¹⁷⁸

13. Hospodaření římskokatolické církve

Římskokatolická církev je největší organizovanou nábožensky společenskou organizací v České republice, i přestože počet věřící k ní hlásící se klesl od posledního sčítání lidu téměř o 2 miliony. Dle posledního sčítání lidu

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

v České republice v roce 2021 se k římskokatolické církvi přihlásilo 741 000 obyvatel (tj. 7,04 %). V roce 2001 se k ní přihlásilo 2 740 780 obyvatel (tj. 26,8 %) a podle sčítání lidu z roku 2011 se k ní hlásilo 1 083 899 obyvatel (tj. 10,37 %).¹⁷⁹

Římskokatolická církev v rámci České republiky je strukturálně rozdělena do dvou oblastí, jedná se o Českou církevní provincii a Moravskou církevní provincii. Jednotlivé provincie jsou následně strukturalizované na diecéze a arcidiecéze. Arcidiecéze existují na českém území dvě, každá pro svou církevní provincii. V české církevní provincii mluvíme o Arcidiecézi pražské, v moravské provincii o Arcidiecézi moravské. Podřádem arcidiecézí jsou diecéze. V České republice je dohromady šest diecézí. Jedná se o Diecézi českobudějovickou, plzeňskou, litoměřickou, královehradeckou, brněnskou a ostravsko-opavskou.

Je nutné zdůraznit že některé diecéze jsou poměrně nová a v rozhodném období, ke kterému se vztahuje zákon o majetkovém vyrovnání nevlastnily žádný majetek. V této souvislosti se jedná o Diecézi plzeňskou, která byla založena v roce 1993 či Diecézi ostravsko-opavskou, která byla založena v roce 1996. Majetek vlastnily pouze farnosti¹⁸⁰ umístěné v diecézích. Farnosti jednotlivých diecézí jsou základní správní jednotkou římskokatolické církve.

Každá diecéze vede svou výroční zprávu za uplynulý rok. Výroční zprávy jsou dostupné na veřejně přístupných zdrojích pro celou veřejnost a bývají zveřejněné během druhého pololetí následujícího roku. Obecně všechny výroční zprávy ve svém obsahu shrnují významné události, které se za kalendářní rok staly na biskupství i v samostatných farnostech. Nedílnou součástí každé výroční zprávy je hospodaření s finančními prostředky.

13.1. Hospodaření Arcibiskupství pražského

Arcibiskupství pražské své výnosy názorně rozděluje na výnosy samotného arcibiskupství a na výnosy farností a kapitul pražské arcidiecéze. Následně poté rozděluje výnosy dle toho, zda byly získané v rámci hlavní (duchovní) či hospodářské činnosti. Do výnosů jsou započteny provozní dotace, přijaté příspěvky, dary, tržby za vlastní výkony a zboží, tržby z prodeje majetku, tržby

¹⁷⁹ srov. Sčítání lidu v roce 2021 [online][cit. 2022-03-24]Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>

¹⁸⁰ Farnosti je základní správní jednotka Římskokatolické církve. srov. TRETERA, J., Rajmund. HORÁK, Zboj. *Slovník církevního práva*. Grada Publishing a.s., 2011 s. 47.

z prodeje cenných papírů, výnosy z finančního majetku a ostatní výnosy včetně sbírek.¹⁸¹

Celkové výnosy Arcibiskupství pražského činily za hlavní činnost 122 086 000 Kč a hospodářskou činnost 829 158 000 Kč. Celkové výnosy farností a kapitul Pražské arcidiecéze činily za hlavní činnost 223 255 000 Kč a hospodářskou činnost 449 345 000 Kč. Největší přísun financí mělo arcibiskupství v rámci hospodářské činnosti, a to díky tržeb za vlastní výkony a za zboží ve výši 429 635 000 Kč.¹⁸²

Na základě zákona o majetkovém vyrovnání státu s církvemi obdrželo Arcibiskupství pražské v roce 2020 příspěvek na podporu činnosti v hodnotě 91 000 000 Kč. Příspěvek na podporu činnosti určený pro Arcibiskupství pražské se každoročně snižuje o 6 000 000 Kč, a to až do roku 2029, kdy po tomto roce přestane být příspěvek vyplácen úplně. Finanční náhrada dle stejného zákona určená arcidiecézi činila v témže roce 160 000 000 Kč¹⁸³. Arcibiskupství pražské veřejně prohlašuje, že finanční náhrady jemu vyplácené musí sloužit k investičním operacím a rozvíjet tak hospodářskou základnu diecéze pro generování nových příjmů.¹⁸⁴

Výdajovou stránku Arcibiskupství pražského a farností a kapitul pražské arcidiecéze tvoří spotřebované nákupy, nakupované služby, opravy a udržování, osobní náklady, daně a poplatky, odpisy, tvorba a použití rezerv a opravných položek, prodaný majetek, prodané cenné papíry, aktivace a změna stavu zásob vlastní činnosti a ostatní náklady. Stejně jako výnosy jsou i výdaje rozdělené podle související činnosti na hlavní činnost a hospodářskou činnost. Celkové výdaje Arcibiskupství pražského při hlavní činnosti činily 223 768 000 Kč, při hospodářské činnosti 738 009 000 Kč a výdaje farností a kapitul pražské arcidiecéze při hlavní činnosti 332 390 000 Kč a při hospodářské činnosti 196 219 000 Kč.¹⁸⁵

Z propočtů vychází, že Arcibiskupství pražské hospodařilo v hlavní činnosti se ztrátou 101 682 000 Kč a se ziskem 91 149 000 Kč v hospodářské činnosti. Farnosti a kapituly Pražské arcidiecéze si vedly o poznání lépe, když na základě

¹⁸¹ Výroční zpráva Arcibiskupství pražského za rok 2020. [online][cit. 30.3.2022] s. 21 Dostupné z: <https://apha.cz/wp-content/uploads/2021/09/ap-vz-2020-web-celek.pdf>

¹⁸² Tamtéž s. 22.

¹⁸³ Částka je každoročně navyšována o míru roční inflace.

¹⁸⁴ Výroční zpráva Arcibiskupství pražského za rok 2020. [online][cit. 30.3.2022] s. 22 Dostupné z: <https://apha.cz/wp-content/uploads/2021/09/ap-vz-2020-web-celek.pdf>

¹⁸⁵ Tamtéž s. 23.

hlavní činnosti hospodařily se ztrátou 109 135 000 Kč, nadto však v hospodářské činnosti hospodařily se ziskem 253 126 000 Kč.¹⁸⁶

Prodělečné důvody jsou jasné. Rok 2020 byl ve znamení nemoci Covid-19 a veškerá společenství, římskokatolického nevyjímaje, trpěla. Téměř devět měsíců byla společenství omezována různými vládními nařízeními a restriktce se projevily při kostelních sbírkách, příjmech z nájmu a vstupného. Nicméně i přestože výsledek hospodaření byl v červených číslech, tak v meziročním obratu bylo arcibiskupství oproti předcházejícímu roku 2019 o 75 100 000 Kč menší celkové finanční ztrátě.¹⁸⁷

13.2. Hospodaření Biskupství českobudějovického

Největším zdrojem výnosů Biskupství českobudějovického v roce 2020 byl příjem v podobě finanční náhrady. Finanční náhrada směřována biskupství činila 115 270 000 Kč. Biskupství českobudějovické podobně jako Arcibiskupství pražské je povinné užít náhradu na investiční účely tak, aby z výnosů z těchto investic byla schopna zajistit bezproblémový provoz diecéze poté, kdy finanční náhrada přestane být vyplácena.¹⁸⁸ Je nutné zmínit, že finanční náhrada určená římskokatolické církvi je rozdělována pouze na polích diecézí a arcidiecézí. Jednotlivé farnosti z finančních náhrad žádný peněžitý obnos neobdrží.¹⁸⁹

Dalším významným zdrojem byl příspěvek na činnost. Českobudějovická diecéze obdržela příspěvek ve výši 62 330 000 Kč. Od roku 2016 je každoročně tento příspěvek snižován o částku 3 896 000 Kč.¹⁹⁰

Celkový výnos Českobudějovické diecéze za rok 2020 činil 117 173 000 Kč. Většinový díl z výnosů tvořily dary, sbírky a příspěvky ve výši 62 979 000 Kč. Následně pak zisky tvořily dotace ve výši 19 521 000 Kč či výnosy z finančního

¹⁸⁶ Tamtéž s. 23.

¹⁸⁷ Tamtéž s. 24.

¹⁸⁸ Informace zjištěné na základě emailové komunikace se zaměstnancem Biskupství českobudějovického.

¹⁸⁹ Komunikace s farářem farnosti v Diecézi českobudějovické.

¹⁹⁰ Informace zjištěné na základě emailové komunikace se zaměstnancem Biskupství českobudějovického.

majetku ve výši 12 248 000 Kč. Do celkového součtu aktiv byly započítány ještě výnosy z nájmu, pachtů, prodeje služeb a dlouhodobého majetku.¹⁹¹

Výsledné náklady Českobudějovické diecéze činily 125 844 000 Kč. Do výsledných nákladů byly započítány výdaje na opravu a údržbu diecézních nemovitostí diecéze ve výši 36 652 000 Kč, mzdy zaměstnanců diecéze ve výši 48 879 000 Kč, platby za energie a služby ve výši 9 004 000 Kč, sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců ve výši 15 425 000 Kč a další výdaje.¹⁹²

Českobudějovická diecéze stejně jako Arcidiecéze pražská vykázala hospodaření za rok 2020 v červených číslech, a to ve ztrátě 8 671 000 Kč. Stejně jako u Arcidiecéze pražské měl na ztrátách v oblasti příjmů vliv vládních omezení kvůli nemoci Covid-19.

¹⁹¹Výroční zpráva Biskupství českobudějovického za rok 2020. s. 20- 22[online][cit. 30.3.2022]
Dostupné z: https://www.bcb.cz/wp-content/uploads/2022/02/Vyrocní-zprava-Biskupstvi-CB-2020_final.pdf - výroční zprava, ceskobudejovicka dieceze

¹⁹² Tamtéž.

Závěr

Finanční náhrada hrála v majetkovém vyrovnání státu s církvemi podstatnou roli. Téma finanční náhrady bylo v mnoha případech velmi kontroverzní. S finanční náhradou se pojí otázka, zda se jedná o téma politické či právní. O *právní justifikaci* můžeme hovořit při zakotvení institutu finanční náhrady, neboť jejím prostřednictvím dochází ke zmírnění křivd způsobených v období 1948-1989. *Politická justifikace* se na druhou stranu projevila při stanovení výše finanční náhrady, neboť vztah naturálního vrácení majetku spojený s vyplácenou finanční náhradou je zcela jistě politický.

Odpověď na otázku zřejmě nedostaneme. O politickém tématu svědčí i fakt, že v pořadí třetí zákonodárce, od vydání zákona o majetkovém vyrovnání, se snažil pozměnit výši vyplácených finančních náhrad prostřednictvím zákona č. 125/2019. Co lze říct s jistotou je fakt, že v případě snížení finančních náhrad se jednalo o čistě politickou hru v podání Komunistické strany Čech a Moravy, kterou si zahrály společně s Andrejem Babišem, tehdejším předsedou vlády.

Ústavní soud ve svém nálezu Pl. ÚS 5/19, kterým částečně vyhověl ústavní stížnosti zákonodárců, prohlásil ve svém výroku myšlenku, která by opět mohla otevřít bránu těm, kteří hlásili, že výše finanční náhrady je nadhodnocená. V bodě 67 uvedl, že je možné přehodnotit nálezu Pl. ÚS 5/19 za předpokladu, „že stát a jeho ekonomická kondice bude čelit přírodní katastrofě, závažné hospodářské krizi, válečnému stavu či jiné mimořádné události, jež by vyžadovala úsporná opatření komplexnějšího rozsahu.“¹⁹³ V době, kdy Ústavní soud rozhodoval o ústavněprávním souladu faktického snížení finančních náhrad, tedy 1. října 2019 nic nenasvědčovalo tomu, že by stát taková událost postihla či by v nejbližší době postihnout měla. Po pěti měsících se v České republice objevily první případy onemocnění Covid-19. Po vypuknutí pandemie se státní rozpočet dostal do červených čísel a k 8. červnu 2020 hlásil deficit 500 mld. korun. Poslanci KSČM, největší zastánci snížení finančních náhrad, se snažili chytit šance znovu projednat otázku snížení finančních náhrad, neboť dle jejich názoru pandemie Covid-19 bezesporu ekonomickou kondici státu poškodila.¹⁹⁴ Komunisté však

¹⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 1. října 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19.

¹⁹⁴ KSČM opět zvažuje zdanit církevní restituce. Návrh by mohly ospravedlnit výdaje na boj s koronavirem | lidovky.cz [cit. 28.03.2022] [online]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/byznys/kscm-opet-zvazuje-zdanit-cirkevni-restituce-navrh-by-mohly-ospravedlnit-vydaje-na-boj-s-koronavirem.A200607_1_24547_1_n_byznys_pravo_ssu

nestihli připravit legislativní návrh do konce funkčního období Poslanecké sněmovny, který by tak učinil projednání otázek týkající se výše finanční náhrady. Při nadcházejících sněmovních volbách se do Poslanecké Sněmovny již nedostali.

Otázka snížení finančních náhrad však zůstává nadále otevřená. Když odhlédneme od složení Poslanecké sněmovny, která se skládá z většiny poslanců, kteří kladně smýšlejí s institutem finanční náhrady, tak jak je zakotven v zákoně o majetkovém vyrovnání státu s církvemi, stojí jistě za zamyšlení, jestli současná válka na Ukrajině¹⁹⁵ či stále nepředvídatelná pandemie Covid-19 nemůže ohrozit státní rozpočet natolik, že k faktickému snížení finanční náhrady skutečně dojde.

V rámci výše finančních náhrad se můžeme bavit, diskutovat či spekulovat o tom, zdali byla vypočtená náhrada správně či nikoliv. Ano, propočítávání finančních náhrad vedlo k diskuzi a na oko pro nezaujatého člověka se může zdát její výše nadhodnocená. Nicméně v případě církevních restitucí se nikdy nemůžeme dopracovat k jasnému závěru, neboť ztráta lidských životů má nevyčíslitelnou hodnotu. Z historického hlediska obětí krutosti a agresivity komunistického režimu se staly někteří příslušníci římskokatolické církve. Příslušníci a posluhovači komunistického režimu trýznili, mučili, vraždili kněze. Věřící lidé byli často pronásledováni pro svou víru, nebylo jim dovoleno konat práci, ke které měli dostatečné vzdělání. Věřící lidé byli nuceni navštěvovat malé kostelíky, kde byla nízká šance, že by je tehdejší režim vypátral. Studenti z věřících rodin nebyli přijímáni na střední či vysoké školy, ačkoliv byli premianti a přijímací řízení zvládli na výbornou. Nesmí se tedy zapomínat ani na výše uvedená příkoří.

¹⁹⁵ Pomoc Ukrajině zatím stála 2,5 miliardy. ‚Nemluvíme, konáme,‘ zní z vlády, schodek se měnit nemá | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozpocet-ukrajina-naklady-zbrane-humanitarni-pomoc_2203030500_tec

Resumé

The diploma thesis deals with the topic of property settlement of the state with churches and religious societies. The diploma thesis is divided into eleven chapters.

The first chapter describes historical context related to the issuance of the law on property settlement of the state with the churches. Then the forms of property and especially the financial compensation are described here.. Subsequently, the attempt of legislators to reduce the financial compensation for churches and religious societies is mentioned. Chapter nine deals with other legal regulations, the task of which was to correct the injustices caused to individual persons in the decisive period in the form of monetary satisfaction. Chapter ten describes how the states, close to the Czech Republic, were dealing with the property settlement of churches and religious societies. The eleventh chapter deals with the religious orders of the Roman Catholic Church and their efforts to return the land.

The conclusion of the diploma thesis is devoted to the financing and management of churches and religious societies together with the elements of financial law falling on churches and religious societies.

Prameny a literatura

Právní předpisy:

1. Ústava České republiky, vyhlášena usnesením předsednictva ČNR č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
2. Listina základních práv a svobod, vyhlášena usnesením předsednictva ČNR č.2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem a o změně zákona č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a k jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, ve znění pozdějších předpisů.
8. Zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech). Zákon č. 282/1993 Z. z., Národnej rady Slovenskej republiky o zmiernení niektorých majetkových křivd spôsobených cirkvám a náboženským spoločnostiam.
10. Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem
11. Zákon č. 57/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2022
12. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

13. Zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách
14. Zákon č. 128/1946 Sb., o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody
15. Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku
16. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
17. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.
18. Zákon č. 99/1963., občanský soudního řádu
19. Zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci
20. Zákon č. 125/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon o vztazích mezi státem a katolickou církví. 1989. (Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. z 1989)
22. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
23. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů

Monografie:

1. BAREŠOVÁ, Ema. Zákon o půdě – komentář. Praha: Panorama, 1991. ISBN 80-7038-157-4.
2. HORÁK, Záboj, SKŘEJPKOVÁ, Petra ed. Pocta Jiřímu Rajmundu Treterovi. Praha: Leges, 2020. Extra (Leges). ISBN 978-80-7502-439-8.
3. JÄGER, Petr, CHOCHOLÁČ, Petr. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-871-0.
4. KACZMAREK, Hieronim. Stát a církev: český případ. Překlad Terezie Eisnerová. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2017. ISBN 978-80-7325-437-7.

5. KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. S. 128–129
6. KOLÁŘ, Petr, ed. a KŘÍŽ, Jakub, ed. Narovnání vztahu mezi církvemi a státem. Praha: CEVRO Institut, 2009. ISBN 978-80-87125-08-3
7. KŘÍŽ, Jakub, ed. Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie: sborník textů z konference = Religion and Public Authority in European Union Countries: conference proceedings. Praha: Ministerstvo kultury České republiky, 2009. ISBN 978-80-86310-86-2.
8. KŘÍŽ, Jakub, Valeš, Václav. Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi: komentář. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-472-
9. KUBAČÁK, Antonín. Církevní majetek v proměnách času: restituce historického majetku církví v resortu Ministerstva zemědělství. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2016. ISBN 978-80-7434-315-5.
10. MORAVČÍKOVÁ, Michaela, ed. Právne postavenie duchovných a financovanie cirkví a náboženských spoločností. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-265-3.
11. NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK. Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3315-2.
12. PRŮCHOVÁ, Ivana. Restituce majetku podle zákona o půdě. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-110-5.
13. PŘÍKOPA, Vojtěch. Restituce podle zákona o půdě. V Praze: C.H. Beck, 2020. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-775-0.
14. SCHELLE, Karel, jr. a TAUCHEN, Jaromír, eds. Encyklopedie českých právních dějin. X. svazek, R–Říš. Plzeň: Aleš Čeněk v koedici s Key Publishing, 2017. ISBN 978-80-7380-569-2.
15. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-118-2.
16. TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj. Slovník církevního práva. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.
17. VALEŠ, Václav a BEJVANČICKÁ, Alexandra. České státní právo církevní. 2, Platná právní úprava. Brno: Tribun EU, 2015. ISBN 978-80-263-0908-6.

18. VALEŠ, Václav. Restituce církevního majetku v České republice po roce 1989. Brno: Moravsko-slezská křesťanská akademie, 2009. ISBN 978-80-904075-1-0.
19. VALEŠ, Václav. Sedmero církevněrestitučních studií. [Plzeň]: TCF Print s.r.o. ve spolupráci s autorem, 2020. ISBN 978-80-906278-9-5.sig.
20. VYCHOPENĚ, Pavel; KUCOVÁ, Lydie; GONDÁŠ, Jáchym. Baptistické zásady, jejich kořeny a okolnosti vzniku. Praha: Bratrská jednota baptistů, 2010. ISBN neuvedeno

Judikatura:

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 2002, sp. zn. 20 Cdo 1866/2000
2. Stanovisko pléna Ústavní soudu ze dne 1. 11. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st. 22/05
3. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva Velkého senátu ze dne 22. června 2004 ve věci Broniowski proti Polsku [GC], č. 31443/96.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 10. 2019, sp. zn. Pl. ÚS 5/19
5. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 7. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3508/2018
7. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 10. 2003, sp. zn. I. ÚS 754/01
8. Nález Ústavního soudu ze dne 18. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 4139/16
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 10. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1521/2016
10. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2009, sp. zn. 25 Cdo 2417/2007
11. Nález Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2020, sp. zn. IV. ÚS 2056/18
12. Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2019, III.ÚS 350/19
13. Usnesení Ústavního soudu, ze dne 23. 11. 2021, sp. zn. IV.ÚS 2949/21
14. Nález Ústavního soudu ze dne 21. 12. 2021, sp. zn. I.ÚS 3918/19
15. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. II. ÚS 1920/20
16. Nález Ústavního soudu ze dne 3. 6. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13.

Odborné články:

1. VALEŠ, Václav. Zamyšlení nad „blokačním paragrafem“: k 20. výročí platnosti a účinnosti ustanovení § 29 zákona č. 229/1991 Sb. o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Revue církevního práva. 2012, roč. 18, č. 1. ISSN 1211-1635.
2. KŘÍŽ, Jakub. Naturální restituce církevního majetku: aktuální stav a výhled do budoucnosti - I. | Právní prostor. Právní prostor | Informační web nejen pro právníky [online]. Copyright © 1999 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/naturalni-restituce-cirkevniho-majetku-aktualni-stav-a-vyhled-do-budoucnosti-I>
3. SCHLIEF, Euegen Karl. Změny ve vztahu státu a církve na území nových spolkových zemí in Třetí pražské rozhovory o církvi a státu, 6-8. 9. 2000, Praha", Dostupné z : <http://spcp.prf.cuni.cz/15-20/17-schli.htm>

Ostatní:

1. Data z náboženské víry obyvatelstva. Sčítání lidu, domů a bytů za rok 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>
2. Proč Bratrská jednota baptistů odmítla peníze z tzv. církevních restitucí? - Baptisté - Síť víry. Baptisté - Síť víry - baptisté, baptismus, církev [online]. Copyright © 2022 Baptisté [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://sitviry.cz/baptiste/proc-bratraska-jednota-baptistu-odmitla-penize-z-tzv-cirkevnych-restituci/>
3. SOkA Šumperk. Fond ONV 1945 – 1960. k. 324, Inv. č. 1114, Sg. Ref. IV. Zn. 291. Pokyny KNV OCT z 1 . 9. 1952.
4. Baptisté odmítli podepsat smlouvu o vypořádání mezi ČR a církvemi | Radiožurnál. Český rozhlas Radiožurnál [online]. Copyright © 1997 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/baptiste-odmitli-podepsat-smlouvu-o-vyporadani-mezi-cr-a-cirkvemi-8004339>Společenství baptistických sborů
5. Zásady a stanoviska baptistů – Společenství baptistických sborů. Společenství baptistických sborů - [online]. Copyright © 2022 Společenství

- baptistických sborů [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <http://baptistickesbory.cz/baptisticke-zasady/>
6. NEŠPOR, R, Zdeněk, VOJTÍŠEK, Zdeněk. Bratrská jednota baptistů in Religionistická encyklopedie. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i 2022. Dostupné z: https://rg_encyklopedie.soc.cas.cz/index.php/Bratrsk%C3%A1_A1_jednota_baptist%C5%AF
 7. Uzavřené smlouvy o vypořádání s církvemi - mkcr.cz. Ministerstvo kultury České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/uzavrene-smlouvy-o-vyporadani-s-cirkvemi-457.html>
 8. Fundusz Kościelny - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji - Portal Gov.pl. Portal Gov.pl [online]. Dostupné z: <https://www.gov.pl/w eb/mswia/fundusz-koscielny>
 9. Církevní restituční za hranicemi: první Poláci, východní Němci bez problémů[online]. Dostupné z: https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/103169_6-cirkevni-restituce-za-hranicemi-prvni-polaci-vychodni-nemci-bez-problemu
 10. ÚS: Cisterciákům z Vyššího Brodu náleží pozemky dle církevních restitucí | ČeskéNoviny.cz. České noviny | ČeskéNoviny.cz [online]. Copyright © Copyright 2022 ČTK [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/us-cisterciakum-z-vyssiho-brodu-nalezi-pozemky-dle-cirkevnych-restituci/2144446>
 11. Pomoc Ukrajině zatím stála 2,5 miliardy. ‚Nemluvíme, konáme,‘ zní z vlády, schodek se měnit nemá | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy [online]. Copyright © 1997 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/rozpocet-ukrajina-naklady-zbrane-humanitarni-pomoc_2203030500_tec
 12. Peněžní prostředky vyplácené církvím a náboženským společnostem dle zákona č. 428/2012 Sb. |Ministerstvo kultury [online] [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/penezni-prostredky-vyplacene-cirkvim-a-nabozenskym-spolecnostem-dle-zakona-c-428-2012-sb-1246.html>
 13. Výroční zpráva Arcidiecéze pražské za rok 2020. [online][cit.28.03.2022]. Dostupné z: <https://apha.cz/wp-content/uploads/2021/09/ap-vz-2020-web-celek.pdf>

14. Výroční zpráva Biskupství českobudějovického za rok 2020 [online][cit. 28.03.2022] Dostupné z: https://www.bcb.cz/wp_content/uploads/2022/02/Vyrocní-zprava-Biskupstvi-CB-2020_final.pdf
15. Ústavní soud zrušil zdanění církevních restitucí. Bylo by proti principům demokratického právního státu, řekl. | Hospodářské noviny [online][cit. 28.03.2022] Dostupné z: <https://domaci.hn.cz/c1-66659920-ustavni-zrusil-zdaneni-cirkevnych-restituc>
16. KSČM opět zvažuje zdanit církevní restituce. Návrh by mohly ospravedlnit výdaje na boj s koronavirem | lidovky.cz [cit. 28.03.2022] [online]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/byznys/kscm-opet-zvazuje-zdanit-cirkevni-restituce-navrh-by-mohly-ospravedlnit-vydaje-na-boj-s-koronavirem.A200607_124547_1n_byznys_pravo_ssu
17. Klaus nepodepsal církevní restituce, zákon přesto platí | E15.cz. E15.cz - Byznys, politika, ekonomika, finance, události [online]. Copyright © 2001 [cit. 28.03.2022]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/klaus-nepodepsal-cirkevni-restituce-zakon-presto-plati-934518>